

Çağrı (1976) Filminde Hristiyan ve Yahudiler: İnşa Edilen Anlamlar ve Dinler Arası Diyalogun İzleri

Mustafa Sarmış | 0000-0003-0363-4861 | mustafa.sarmis@hotmail.com

Aksaray Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Aksaray, Türkiye

ROR ID: 026db3d50

Ali Kuşcalı | 0000-0003-3610-4453 | alikuscali@hotmail.com

Aksaray Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, Aksaray, Türkiye

ROR ID: 026db3d50

Öz

Bu makalede, Mustafa Akkad'ın yönetmenliğini üstlendiği orijinal adı The Message olan Çağrı (1976) filminde Hristiyan ve Yahudilerin ele alınış biçimi, İslam tarihi kaynaklarıyla ayrıntılı bir şekilde karşılaştırma yapılarak analiz edilmektedir. Bu amaca uygun olarak makalede tarihsel film eleştirisi yöntemi üzerinden sorgulamalarda bulunmaktadır. Bu çerçevede makalede üçlü bir sırayla konular araştırılmaktadır: İlk olarak, Müslüman-Hristiyan ve Müslüman-Yahudi ilişkilerinin İslam tarihi kaynaklarında nasıl geçtiği genel olarak ortaya çıkarılmaktadır. İkinci olarak, Hristiyan ve Yahudilerin filmde nasıl gösterildiği içerik analizi yapılarak betimlenmektedir. Daha sonra bu iki durum arasında karşılaştırmalar yapılarak tarihi kaynaklar ile film arasındaki uyum analiz edilmektedir. Son olarak tarihi gerçeklikler ile film arasındaki farklılıklar tespit edilerek bu farklılıklar söylem analizi ve göstergebilimsel yöntemler üzerinden değerlendirilmektedir. Böylece filmde ne tür anlamların inşa edildiği irdelenmeye çalışılmaktadır. Bu kapsama bağlı olarak sorgulanan konular neticesinde, Çağrı filminde Hristiyan ve Yahudilerin İslam tarihi kaynaklarıyla uyumsuz bir içerikle sunulduğu görülmektedir. Dikkatli bir şekilde incelendiğinde söz konusu bu farklılıkların dinler arası diyalog yaklaşımını destekleyen bir içerikle seyirciye sunulduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde bir yaklaşım sunulmasının sebebini ise Yahudi lobisinin ve Hristiyan çevrenin ağır bastığı Hollywood sinema endüstrisine ve filmi izleyecek Batılı seyircilerin tepkilerine bağlamak mümkün görünmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Sosyolojisi, İslam Tarihi, Çağrı Filmi (1976), Hristiyanlar, Yahudiler.

Atıf Bilgisi

Sarmış, Mustafa - Kuşcalı, Ali. "Çağrı (1976) Filminde Hristiyan ve Yahudiler: İnşa Edilen Anlamlar ve Dinler Arası Diyalogun İzleri". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 10/2 (December 2023), 111-139.

<https://doi.org/10.33718/tid.1371097>

Geliş Tarihi : 04.10.2023

Kabul Tarihi : 15.11.2023

- Yayın Tarihi : 31.12.2023
- Değerlendirme : İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
- Etik Beyan : Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
- Benzerlik Taraması : Yapıldı - iThenticate
- Yazar Katkıları : Yazar-1 (%55) - Yazar-2 (%45)
- Çıkar Çatışması : Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
- Finansman : Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
- Telif Hakkı & Lisans : Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Christians and Jews in the film *The Message* (1976): Constructed Meanings and Traces of Interfaith Dialogue

Mustafa Sarmış | 0000-0003-0363-4861 | mustafa.sarmis@hotmail.com

Aksaray University, Faculty of Islamic Education, Department of Sociology of Religion,
Aksaray, Türkiye

ROR ID: 026db3d50

Ali Kuşçalı | 0000-0003-3610-4453 | alikuscali@hotmail.com

Aksaray University, Faculty of Islamic Education, Department of Islamic History,
Aksaray, Türkiye

ROR ID: 026db3d50

Abstract

In this article, the way Christians and Jews are handled in *The Message* (1976), directed by Mustafa Akkad, is analyzed by making a detailed comparison with Islamic historical sources. In line with this purpose, interrogations are made in the article through the historical film criticism method. In this context, the topics are explored in a triple order in the article: First, it is revealed in general how Muslim-Christian and Muslim-Jewish relations are mentioned on in the sources of Islamic history. Secondly, how Christians and Jews are portrayed in the film is described by making a content analysis. Then, comparisons between these two situations are made and the harmony between the historical sources and the film is analyzed. Finally, the differences between historical realities and the film are determined and these differences are evaluated through discourse analysis and semiotic methods. Thus, it is tried to examine what kind of meanings are constructed in the film. As a result of the issues questioned in this context, it is seen that Christians and Jews are presented in the film *The Message* with a content that is incompatible with Islamic historical sources. When examined carefully, it is understood that these differences are presented to the audience with a content that supports the interfaith dialogue approach. It seems possible to attribute the reason for such an approach to the Hollywood film industry, which is dominated by the Jewish lobby and the Christian environment, and to the reactions of Western audiences who will watch the film.

Keyword:

Sociology of Religion, History of Islam, *The Message* (1976), Christians, Jews.

Citation

Sarmış, Mustafa - Kuşçalı, Ali. "Christians and Jews in the film *The Message* (1976): Constructed Meanings and Traces of Interfaith Dialogue". *Trabzon İlahiyat Journal* 10/2 (December 2023), 111-139.

<https://doi.org/10.33718/tid.1371097>

Date of Submission : 04.10.2023

Date of Acceptance : 15.11.2023

Date of Publication : 31.12.2023

Peer-Review : Double anonymized - Two External

Ethical Statement : It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Plagiarism Checks : Yes - iThenticate

Author Contributions: Author-1 (%55) - Author-2 (%45)

Conflicts of Interest : The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support : The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Copyright & License : Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Orijinal adıyla *The Message: The Story of Islam* olan Çağrı filmi 1976'da çekilmiştir.¹ Film, yapımcılığını ve yönetmenliğini üstlenen Mustafa Akkad (öl. 2005) tarafından uzun uğraşlar sonucunda çekilmiş, ayrıca filmin gösteriminde de çeşitli engellemelerle karşılaşmıştır. Film zorlu şartlara rağmen sinema salonlarında dünya genelinde geniş bir seyirci kitlesiyle buluşmuştur. Ayrıca filmin yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak ekranlarda milyonlarca seyirci tarafından izlendiğini belirtmek gerekir. Aradan geçen uzun süre boyunca sinema sektöründe birçok yönden gelişim sağlanmasına ve Müslüman toplumların elde ettikleri birçok kazanıma rağmen dünya genelinde İslamiyet'in doğuşunun bu kalitede çekildiği bir yapım hâlâ karşımıza çıkmamıştır. Bu açıdan Çağrı filmi; bütçesi, senaryosu, setleri, özgün müzikleri, ünlü oyuncularını ve oyuncuların etkili performanslarıyla klasik bir başyapıt olarak günümüzde hâlâ önemli yerini korumaktadır. Dolayısıyla İslamiyet'in doğuşunu geniş bir şekilde ele alan Çağrı filminin alanında hâlâ tek olması,² bu filmin hem Müslümanlar hem de Batılılar açısından ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir.

Çağrı filminin söz konusu bu özellikleri, bu filme yönelik gerçekleştirilecek akademik araştırmaların kritik bir yere sahip olduğunu bizlere anlatmaktadır. Ancak bu noktada, Türkçe ve İngilizce olarak yapılan literatür taramasında Çağrı filmini inceleme altına alan iki akademik çalışmadan başka bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bakker'in çalışması,³ Çağrı filmini hem Hz. Muhammed'in hayatıyla hem de Müslümanların İslam mücadelesiyle genel olarak karşılaştıran (makalede bazı oryantalist söylem ve yorumlar yer alsa da) önemli bir araştırmadır. Bu yönüyle bu çalışmanın makalemizde ortaya koymaya çalıştığımız olguları destekleyen bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Ancak makalemizin Bakker'in çalışmasından temel farkı, Çağrı filmindeki Hristiyan ve Yahudilerin gösterimi ile tarihi bilgiler arasında ayrıntılı bir karşılaştırma yapılarak söylem analizi üzerinden filmde inşa edilen anlamların ortaya çıkarılmasıdır. Şahin'in yapmış olduğu çalışma ise,⁴ oryantalist söylemin ve Batılı filmlerin Hz. Muhammed'i, İslam dinini ve Müslümanları kötü bir şekilde göstermesine karşılık Çağrı filminin onları olumlu bir şekilde gösterdiğine işaret ederek filmin bu yönüyle İslam imajı açısından önemli bir işlev üstlendiğini vurgulamaktadır. Ancak söz konusu bu tespitlerin makalemizden farklı sonuçlara sahip olduğu belirtilmelidir. Akkad'ın 1976 yılında çektiği Çağrı filmine yönelik aradan geçen uzun zaman dilimine rağmen Bakker'in makalesi dışında neredeyse hiçbir eleştirel analiz yapılmamasının oldukça dikkat çekici olduğunu vurgulamak gerekir. Dolayısıyla bu makale, literatürdeki bu boşluğu dik-kate alarak Çağrı filmine yönelik bir sorgulama içerisine girmektedir.

- 1 Akkad, Müslümanları özellikle Arap dünyasını göz önünde bulundurarak Batılı/İngilizce konuşan oyuncuların sahnelerinden hemen sonra aynı setleri kullanarak filmi Arap oyuncularla ikinci defa çekmiştir. Filmin Arapça versiyonu *Er-Risale (Ar Risâlah)* ismiyle gösterime girmiştir. Bu makalede Batılı oyuncularla çekilen *The Message (Çağrı)* filmi inceleme altına alınmıştır.
- 2 Çağrı filminden uzun bir müddet sonra Hz. Muhammed'in hayatıyla ilgili beyazperdede gösterime giren en önemli yapım, Majid Majidi'nin *Muhammed: Allah'ın Elçisi* (2015) filmidir. Bu film, Hz. Muhammed'in çocukluk dönemi dikkate alınarak çekildiği için Çağrı filminde olduğu gibi İslamiyet'in doğuşunu tüm yönleriyle ele alan geniş bir içeriğe sahip değildir.
- 3 Freek L. Bakker, "The Image of Muhammad in *The Message*, the First and Only Feature Film about the Prophet of Islam", *Islam and Christian-Muslim Relations* 17/1 (2006).
- 4 Ayşe Şahin, "Kurgudan Gerçeğe İslam Peygamberi Algısı: *The Message (Çağrı)*", *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)* 5/1 (2022).

Çağrı filmine yönelik çeşitli yönlerden ele alınabilecek çok farklı ve geniş incelemelerin yapılabilmesi belirtilebilir. Bundan dolayı makalenin sınırlılıkları dâhilinde bu araştırmada filmde karşımıza çıkan önemli ve spesifik bir konu üzerine yoğunlaşmaktadır. Makalede, *tarihsel film eleştirisi* yöntemi⁵ üzerinden Çağrı filminde Hristiyan ve Yahudilerin nasıl ele alındığına odaklanılarak filmin anlatısında yer alan bu unsurlar ile İslam tarihi kaynakları arasındaki uyum ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu bakımdan filmde yer alan içeriklerin⁶ tarihi gerçeklikleri yeniden-inşa edip etmediğine yönelik en küçük ayrıntılar da göz önünde bulundurularak *söylem analizi* üzerinden bir değerlendirme⁷ yapılmaktadır.

Bu çerçevede makalede özellikle şu hususlar inceleme altına alınacaktır:

- Çağrı filminde Müslümanlar ile Hristiyan ve Yahudiler arasındaki ilişkiler *içerik analizi* ile ortaya çıkarılarak filmde gösterilen bu ilişkilerin İslam tarihinde meydana gelen olaylarla uyumlu olup olmadıkları *karşılaştırma* yapılarak incelenecektir. Böylece filmde tarihi olaylarda bir değişikliğe gidilip gidilmediği konusu araştırılacaktır.
- Çağrı filminde Hristiyan ve Yahudilerle ilgili tarihi olayların aktarılmasında bir değişikliğe gidildi ise, söz konusu değişikliklere bağlı olarak filmde inşa edilen anlamların seyircileri nasıl yönlendirebileceği *söylem analizi* ve *göstergebilim* yöntemlerinden faydalanılarak açıklanmaya çalışılacaktır.

1. Çağrı Filminde Hristiyan ve Yahudilerle İlişkilerin İslam Tarihi Kaynakları ile Karşılaştırılması ve İnşa Edilen Anlamlar

Hollywood endüstrisinin kendisine ait belli bir yapısı ve işleyişi söz konusudur. Dolayısıyla bu yapının içinde bir film çekilmek isteniyorsa ondan bağımsız hareket edilmesi oldukça zordur. Özellikle filmin sinema salonlarında gösterimini sağlayacak dağıtım ağlarının içine dâhil olunmak isteniyorsa Hollywood endüstrisiyle ilişkilerin iyi olması gerekir.⁸ Bu çerçevede Akkad'ın da bizzat vurguladığı üzere Hollywood'da Yahudi lobisinin ağır basması⁹ ve genel olarak Hristiyan bir çevrenin olması, İslam dininin beyazperdeye aktarımında belirli dengelerin ve hassasiyetlerin gözetilmesini zorunlu kılar. Zira çekilen bu filmin tüm dünyaya ulaşarak kitlelerle buluşması söz konusudur. Dolayısıyla orada Yahudilik ve Hristiyanlık'la ilgili istenmeyen bir içeriğin bulunması, Hollywood endüstrisinin bu filmi

5 Zafer Özden, *Film Eleştirisi: Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi* (Ankara: İmge Kitabevi, 2004), 119-126.

6 Araştırmada esas olarak filmdeki İngilizce konuşmalar dikkate alınmıştır; ancak İngilizce metinler ile Türkçe dublaj arasında anlam inşalarını etkileyen çok önemli farklılıklar yoksa okuyucu ve seyircilerde karışıklığa yol açmamak adına Türkçe dublajdaki konuşmalar aynen aktarılmıştır. Anlam inşalarını etkileyen tercümeleme ise tarafımızca yapılmış olup, Türkçe dublajdaki dikkat çeken farklılıklar ayrıca dipnotlarda belirtilmiştir. Filmin İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmesinde karşılaşılan bazı farklılıklar için bk. Murat Demirekin, "Dilbilimsel Karşılaştırma Metodu ile Çeviride Eşdeğerlik Sorunları: Çağrı Filmi Örneği", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 12 (2023), 688-690.

7 Filmlerde yer alan küçük ayrıntıların ve kilit noktaların dinî açıdan seyircilerde ne tür etkiler yaratabileceğini ayrıntılı örneklerle göstermesi açısından bk. Mustafa Sarı, *Filmlerle Din Sosyolojisi: Hollywood Sineması, Sekülerleşme ve Hipergerçek Yaşam* (Ankara: Eskiye Yayınları, 2020), 245-332.

8 Bk. Levent Yaylagül, "Hollywood: Tarihi, Ekonomisi, İdeolojisi", *Hollywood'a Yeniden Bakmak*, ed. Y. Gürhan Topçu (Ankara: De Ki Yayınları, 2010).

9 Bk. Mustafa Akkad, "Akkad'ın Ardından..." (Söyleşi: Sefer Turan), *Türkiye Söyleşileri 2: Kültür* (İstanbul: Küre Yayınları, 2007), 142. Ayrıca bk. Ömer Yetkin, *Yahudi Diasporası İletişim Stratejisi: ABD Örneği* (Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, 2014), 90-108.

reddetmesine neden olacaktır. Örneğin, Çağrı filminde Anthony Quinn'in "Yahudi düşmanı bir peygamberi" canlandığı iddiası, Yahudi bir grubun filmin gösterimini yapacak salonu bombalayacağı tehdidinde bulunmasına neden olmuştur.¹⁰ Bundan dolayıdır ki Akkad'ın Çağrı filmini çekebilme ve gösterime sokabilme için uzun süre büyük bir çaba sarf etmek zorunda kaldığı bilinmektedir. Akkad, filmi çekmek için anlaşma yaptığı Kuveyt ve Fas'ın sponsorluğunu kaybettikten sonra ancak Libya'nın sponsorluğu ve ev sahipliğinde filmi tamamlayabilmiştir.¹¹ Fakat bu noktada bir filmin çekilmesinin tek başına hiçbir anlam ifade etmediğinin vurgulanması gerekir. Çünkü o dönemde bir film, sinema salonlarında seyircilerle buluşamıyorsa ne filmin kitlelere ulaşması ne de filmde ticari açıdan gelir elde edilmesi mümkün olabilirdi. Bu bağlamda Akkad'ın söz konusu kaygılar sebebiyle Çağrı filminde belirli dengeleri ve hassasiyetleri gözetmek adına tarihi gerçeklikleri nasıl ele aldığını ayrıntılı bir şekilde sorgulamak önem arz etmektedir.

Akkad'ın konjektürel durumları gözeterek tarihsel olayları Çağrı filminde nasıl ele aldığını göstermesi açısından onun şu sözleri oldukça dikkat çekicidir:

"Filmin İngilizce nüshasında Hz. Hamza'yı Anthony Quinn canlandırırken, Arapça nüshasında aynı rolü Abdullah el Gays temsil ediyordu. Bunun nedeni ise İslâm'ı Batı'ya kendi dilleriyle, kendi oyuncularıyla ve en önemlisi kendi mantıklarıyla anlatmaktır. Bu amaca yönelik olarak örneğin filmde Habeşistan'a iltica eden Müslümanlarla bir Hristiyan olan Habeş Kralı Necâşî'nin Hristiyanlık ve Hz. İsa ile ilgili diyaloglarına kasıtlı olarak uzun bir yer ayırdım."¹²

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere Çağrı filminde tarihi olayların belli bir amaca yönelik olarak ele alındığı görülmektedir. Bu açıdan Akkad filmde nasıl ki Hristiyan Batı dünyasına mesaj vermek amacıyla Habeşistan'daki konuşmaları özellikle öne çıkardıysa, filmin genelinde de çeşitli unsurları göz önünde bulundurması neticesinde bazı tarihi olaylara ağırlık verirken diğer bazılarını da geri planda bırakma yönünde bir tavır sergilemiş olabilir. Aynı şekilde Akkad, tarihi olayları belirli dengeleri göz önünde bulundurarak ve kendi perspektifi üzerinden ele alarak farklı içeriklerle buluşturmuş da olabilir.¹³ Dolayısıyla Çağrı filminde ne tür bir yaklaşım sergilenerek tarihi olayların ele alındığı sorgulanmalıdır. Bu kapsamda Çağrı filmine yönelik birçok açıdan sorgulama yapmak mümkün görünmektedir. Ancak bu noktada makalenin konusu ve sınırlılıkları itibarıyla Hristiyan ve Yahudiler özelinde bir analiz yapılacaktır.

Bu çerçevede Hollywood endüstrisine hâkim olan Yahudi lobisi ve Hristiyan çevresi dikkate alınarak, aynı zamanda Batılı seyircilere hitap edilmesi gibi bir amacı da göz önünde bulundurarak Çağrı filminde hem Hristiyanlar hem de Yahudiler açısından ayrı ayrı şu sorgulamaların yapılması gerekir:

a) Peygamber döneminde Müslümanlar ile Hristiyan ve Yahudiler arasında İslam tari-

10 Bk. Ali Murat Güven, "'Çağrı' Filmi, Gösterime Çıkana Kadar Nasıl Kan Kustu?", *Yeni Şafak* (Erişim 3 Mayıs 2023).

11 Bk. Mustafa Akkad, "Çağrı Filmi Nasıl Çekildi?", çev. Emir Maruf Şatır, *Mecra* (Erişim 1 Mayıs 2023).

12 Akkad, "Çağrı Filmi Nasıl Çekildi?". Ayrıca bk. Akkad, "Akkad'ın Ardından...", 140-141.

13 Hz. Muhammed'in hayatının sinemadaki yansımalarını göstermesi açısından yönetmen-film ilişkisini ayrıntılı bir şekilde inceleyen önemli bir çalışma için bk. Ayşegül Türkeri, *Hz. Muhammed: Allah'ın Elçisi Filmi Örneğinde Teopolitik Söylem-Sinema-Gerçeklik İnşası* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

hi açısından ne tür ilişkiler yaşanmıştır?

- b) Çağrı filminde Hristiyan ve Yahudiler gösterilmiş midir, gösterildi ise nasıl bir şekilde ele alınmıştır?
- c) Çağrı filminde Hristiyan ve Yahudilerle ilgili tarihi olaylar farklı bir şekilde aktarıldı ise ne tür anlam inşaları karşımıza çıkmıştır?

1.1. Müslüman-Hristiyan İlişkileri

1.1.1. İslam Tarihi Açısından Hz. Peygamber Döneminde Müslüman-Hristiyan İlişkileri

İslam'ın doğduğu yıllarda Mekke'de Hristiyanların çok az sayıda olduğu bilinmektedir.¹⁴ O dönemde Hristiyanlar Güney Arabistan'daki Necran'da ve Arap Yarımadası'nın kuzeyindeki Suriye ve Mezopotamya'ya yakın komşu olan bölgelerde bulunmaktadır.¹⁵

Mekkeli müşrikler, İslam'ın yayılmasını engelleyemedikleri için Müslümanlara işkence ve zulüm yapmaya başlayınca, Hz. Peygamber güvenli bir yer aramaya başladı. Bunun üzerine Müslümanlara, “*Habeş ülkesinde hiç kimsenin zulme maruz kalmadığı bir kral var. Oraya gidin. Allah size bir ferahlık verecek ve içinde bulunduğunuz bu durumdan sizi kurtaracaktır.*” diyerek Habeşistan'a gitmelerini önerdi. Onun bu tavsiyesi üzerine on bir erkek ve dört kadının bulunduğu bir kabile, nübüvvetin 5. yılında (M. 615) Habeşistan'a doğru yola çıktı.¹⁶ Habeş Kralı Necâşî, Müslümanları kabul etmiş ve onlara koruma sağlamıştır.

Müslümanların Habeşistan'a göç etmeleri, Mekkeli müşriklerin tutumunu değiştirmede, aksine baskılarını artırdı. Bu durum Habeşistan'a ilk göç eden Müslümanlar sonrasında da hicretleri devam ettirdi. Sonraki hicret edenlerin sayısı, ilk grupla karşılaştırıldığında daha fazlaydı ve toplamda yüz kişiyi aşmıştı.¹⁷

Yukarıdaki bilgilere göre Hz. Peygamber, Mekke döneminde ilk siyasi ilişkisini Hristiyan toplumuyla kurmuş ve Habeşistan'a yapılan hicretlerle Müslümanları Necâşî'nin himayesine göndermiştir.¹⁸

Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra Hristiyanlarla siyasi ilişkiler kurmaya devam etti, özellikle Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra bu ilişkiler arttı. H. 6 (M. 628) yılından itibaren Habeşistan Kralı, Bizans İmparatoru ve Mısır Kralı Mukavkıs gibi Hristiyan hükümdarlarına davet mektupları göndermeye başladı.¹⁹ Hz. Peygamber'in gönderdiği diplomatik mektupların ana amacı, İslam'ı tebliğ etmektir.²⁰

14 Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1993), 1/617.

15 Osman Güner, *Resûlullâh'ın Ehl-i Kitap'la Münasebetleri* (Ankara: Fecr Yayınevi, 1997), 65.

16 Muhammed İbn İshak, *Siyer*, çev. Sezai Özel (İstanbul: Akabe Yayınları, 1988), 273; Muhammed b. Sa'd b. Menî, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hânicî, 2001), 1/172-173.

17 Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekkâ, İbrahim el-Ebyârî, Abdülhâfiz Şiblî (Lübnan: ts), 1/345-356; Adnan Demircan, *Nebevî Direniş Hicret* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2015), 51, 149-158.

18 Murat Ağarı, “Hz. Muhammed'in Hristiyan ve Yahudi Siyasetlerine Genel Bir Bakış”, *İslâmi Araştırmalar Dergisi* 20/2 (2007), 136.

19 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/308, 322, 343; Ahmet Bostancı, *Kamu Hukuku Açısından Hz. Peygamber'in Gayri Müslimlerle İlişkileri* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001), 59.

20 Abidin Sönmez, *Rasûlullâh'ın İslâm'a Davet Mektupları* (İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1990), 45.

H. Peygamber, Hristiyanlarla kurduğu diplomatik ilişkilerin yanı sıra Medine döneminde çeşitli sebeplerle Bizans'a karşı askeri seferler düzenlemiştir.²¹

H. Peygamber'in Hristiyan Araplar ve Bizans ordusuyla ilk savaşı Mûte Savaşı'dır. Bu savaşın nedeni, H. Peygamber'in elçisi Hâris b. Umeyr'in Gassânî-Hristiyan Arapları'nın liderlerinden Şurahbîl b. Amr tarafından öldürülmesidir. H. Peygamber, H. 8 (M. 629) yılında Şurahbîl b. Amr'ın öldürülmesine yanıt olarak bir ordu gönderdi. Müslümanlar, Maan'da Bizans ordusuyla karşılaştılar ve savaş sırasında komutanlar sırayla şehit oldular. İstişare sonrası komutanlık Hâlid b. Velîd'e verildi, ardından kontrollü bir şekilde geri çekilerek Medine'ye dönüldü.²²

Hristiyanlar'a karşı yapılan ikinci askeri sefer, Tebük Gazvesi'dir. H. Peygamber, H. 9. (M. 630) yılında Bizans İmparatoru'nun Müslümanlara karşı hazırlık yaptığı ve Şam'da toplandığı istihbaratını aldı. Bunun üzerine H. Peygamber, Tebük'e kadar gidip yirmi gün bekledi ancak hiçbir düşman ordusuyla karşılaşmadan Medine'ye geri döndü.²³

H. Peygamber'in Medine'de Necrânî Hristiyanlarla kurduğu ilişkiler, İslam-Hristiyan ilişkileri açısından önemlidir.²⁴ H. Peygamber, Mekke'nin fethinden sonra Necran Hristiyanlarına bir davet mektubu gönderdi. Bunun üzerine Necrânîler, H. 9 (M. 631) yılında Medine'ye dinî liderler ve idarecilerden oluşan altmış kişilik bir heyet gönderdi. Dinî konularda müzakereler yapıldıktan sonra Necrân heyetiyle bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma, Necran Hristiyanlarına can, mal ve din özgürlükleri sağlayarak karşılığında bir yıllık vergi ödemelerini öngörüyordu.²⁵ Necran Hristiyanları Medine'ye geldiklerinde Mescid'e gidip ibadetlerini yapmak için doğuya yöneldiler. Bazıları heyeti engellemeye çalıştığında, H. Peygamber onların ibadetlerini yapmalarına izin verdi.²⁶ Bu durum, H. Peygamber'in gayri-müslimlerin din ve vicdan özgürlüğüne saygı duyduğunu göstermektedir.²⁷

Özetle, H. Peygamber'in Hristiyanlarla kurduğu ilk ilişkiler, İslam'ı tebliğe yöneliktir. Onun bu faaliyetleri, İslam'ın yayılmasına katkı sağladığı gibi çatışmaların da ortaya çıkmasında neden olmuştur. Özellikle, H. Peygamber'in davet mektuplarıyla kurduğu diplomatik ilişkilerin Hâris b. Umeyr'in öldürülmesi sonrasında bozulduğu göz ardı edilmemelidir, çünkü bu olayın ardından Mûte Savaşı ve Tebük Seferi yaşanmıştır.

21 Ağarı, "Hz. Muhammed'in Hristiyan ve Yahudi Siyasetlerine Genel Bir Bakış", 139.

22 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2/119-121; Hüseyin Algül, "Mûte Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1994), 31/385-386.

23 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2/150-153; İsmail Yiğit, "Tebük Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/228-230.

24 Mehmet Aydın, "Hz. Muhammed Devrinde İslâm-Hristiyan Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", *Belleten* 49/193 (1985), 60.

25 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 2/222-233; Mustafa L. Bilge, "Necran", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 32/507-508.

26 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 2/223-224; H. Peygamber ile Necranlı Hristiyanlar arasındaki münasebetlerle alakalı geniş bilgi için bk. Mustafa Fayda, "Hz. Muhammed'in Necrânî Hristiyanlara Görüşmesi ve Mübâhele", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâmî İlimler Enstitüsü Dergisi (AÜİFİİE)* 2 (1975), 143-149.

27 Abidin Sönmez, *Rasûlullah'ın Diplomatik Münasebetleri ve Barış Andlaşmaları* (İstanbul: İnkılâb Yayınları, 2007), 62.

1.1.2. Çağrı Filminde Hristiyanlarla İlgili Gösterimler ve İnşa Edilen Anlamlar

1.1.2.1. Hz. Peygamber'in Davet Mektupları

1. Sahne (02:10-03:00):

Film, Hz. Peygamber'in davet mektupları çerçevesinde Bizans İmparatoru Herakliyus'a elçinin gelişiyle başlamaktadır. Elçi şu sözlerle İmparator'a hitap etmektedir:

“En lütufkâr [the most gracious=Rahman], en merhametli [the most merciful=Rahim] Tanrı adına! Tanrı'nın elçisi Muhammed'den Bizans İmparatoru Herakliyus'a. Doğru yolun takipçisi olan herkese selam olsun. Seni tanrısal çağrıya kulak vermeye davet ediyorum. Ben Tanrı'nın insanlara elçisiyim; kurtuluşun için İslam'ı kabul et.”

İmparatorun Danışmanı: “Arabistan'daki yeni bir peygamberin sözleri bunlar.”

İmparator: “Vaftizci John çölden Kral Hirodes'e kurtuluş için ağlayarak geldiğinde de böyle miydi acaba?”

Daha sonra İmparator, mektubu alıp okuyor ve elçiye, “‘Muhammed, Tanrı'nın elçisi.’ Kim verdi ona bu yetkiyi?” diye soruyor.

Elçi: “Tanrı onu insanlığa rahmet olarak gönderdi.” cevabını veriyor.

1. Tarihi Bilgi:

Filmin ilgili sahnesi ile İslam Tarihi kaynaklarındaki Hz. Peygamber'in elçisi Dihye b. Halife el-Kelbî'nin²⁸ İmparator Herakliyus'a sunduğu davet mektubu arasında karşılaştırma yapıldığında, film senaryosunda bazı ifadelerin davet mektubunda yer almadığı fark edilmektedir. Hz. Peygamber'in gönderdiği davet mektubu şu şekildedir:

“İslam'ı kabul et ki felah bulasın. İslam'ı kabul et ki Allah değerini iki kat artırsın. Ama eğer kaçınırsan, tebeanın günahı da senin üzerine yüklenecektir. Ve siz, ey Kitab-ı Mukaddes'in insanları (Ey Ehl-i Kitab!) sizinle bizim aramızda aynı olan bir söze doğru geliniz ki biz ancak Allah'a taparız, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayız ve aramızda kimse kimseyi, Allah'ın dışında sahib (Rab) edinmez. İmdi, eğer kaçınırlarsa, şöyle deyiniz: Şahit olun biz Müslümanlardanız (Allah'a teslim olanlarız).”²⁹

Herakliyus, Hz. Peygamber'in taleplerine olumsuz cevap verdi ve elçiyi bir miktar altınla gönderdi.³⁰ Bu bilgilerin filmin senaryosunda kullanılmadığı görülmektedir.

2. Sahne (03:08-03:12):

Elçi, mektubu Mukavkis'a teslim etmek için “İskenderiye Patriği *Mukavkis'a*.” diyerek mektubu verir. Filmde Mısır Mukavkis'ı ile ilgili sadece bu sahne bulunmaktadır.

2. Tarihi Bilgi:

Hz. Peygamber, Mısır Mukavkis'ına Hâtıb b. Ebî Beltea ile davet mektubunu gönder-

28 Ali Yardım, “Dihye b. Halife”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/294.

29 Davet mektubunun orijinal nüshası için bk. Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamber'in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu*, çev. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yayınları, 1990), 116.

30 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1/223; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/337-338.

miştir. Hz. Peygamber, Mukavkıs'ı ve halkını Âl-i İmran Suresi'nin 64. ayetine dayanarak Allah'ın dışında hiçbir şeye kulluk etmemelerini, O'na ortak koşmamalarını ve birbirlerini rabler edinmemelerini bildirerek İslam'a davet etti. Mukavkıs, Hâtıb b. Ebî Beltea ile görüşmelerin sonunda, gelecek bir peygamberin varlığını bildiğini ancak bu peygamberin Şam bölgesinden çıkacağını düşündüğünü ifade etti. Sonrasında, eğer Hz. Peygamber'in davetini kabul ederse Mısır halkının ona tâbi olmayacağını ve bu nedenle mülkünü kaybedeceğini söyleyerek İslam'ı kabul edemeyeceğini belirtti.³¹

Anlam İnşası:

Tarihi kaynaklarda Hristiyan yöneticilere okunan mektuplarda “yalnızca Allah'a tapılması”, “O'na hiçbir şeyin ortak koşulmaması” ve “Allah'ın haricinde birbirlerine rabler edinilmemesi” ifadeleri yer almasına rağmen, bu bilgilerin filmde özellikle zikredilmediği görülmektedir. Bunun sebebi, İslam inancı açısından itikadi olarak çok önemli bir husus olan Hristiyanların şirk koştuklarına dair bir bilgi verilmeyerek Hristiyanların filmle bağlarının olumsuz bir şekilde etkilenmesini engellemeye yönelik bir tutum olsa gerektir. Zira filmde Hristiyanların müşrik olduğu vurgulanmış olsa idi, filmin hem gösterimi tehlikeye girebilecek hem de Batılı seyircilerin filmde etkilenme dereceleri alt seviyelere düşebilecektir.

Filmde davet mektuplarıyla ilgili sahnelerde dikkat çeken hususlardan birisi, Bizans Kralı Heraklyus'un ve etrafındaki kalabalık kitlenin büyük bir merakla gelen Müslüman elçiyi kralın huzurunda karşılamaları ve onun sözlerini ilgiyle dinlemeleridir. Diğer bir davet mektubu da İskenderiye Patriği Mukavkıs'na verilir, ama burada ne olduğuna dair başka bir gösterim yapılmaz. Bu iki sahnede Haç işaretleri belirgin bir şekilde gösterilir.

1.1.2.2. Müslümanların Habeşistan'a Hicreti ve Necâşî ile Yapılan Konuşmalar

3. Tarihi Bilgi:

Hz. Peygamber, Müslümanların Mekke'de güvende olmadığını görünce, onlara Habeşistan'a gitmelerini tavsiye etti ve Necâşî'ye hitaben yazdığı mektubu gönderdi.³² Mektupta şu ifadeler yer almaktadır:

“Resûlullah Muhammed'den, Habeşlilerin Kralı Necâşî'ye: Kendisinden başka ilah olmayan, gerçek Hükümdar (Melik), Mukaddes (kuddus), Selam, Koruyucu, Kurtarıcı olan Allah'ın övgüsünü sana iletirim. Tasdik edip şahadet ederim ki Meryem oğlu İsa, Allah'ın Ruhu ve Kelimesidir ve (bu Kelime) afife, dokunulmamış Meryem'e bırakılmıştır; böylece o İsa'ya hamile olmuş ve Allah da onu, kendi Ruh ve Nefesinden olmak üzere Âdem'i Eli ve Nefesi ile nasıl yarattı ise onu da (öylece) yaratmıştır. Seni Tek olan Allah'a çağırıyorum ki onun hiçbir şeriki yoktur. O'na itaat konusunda karşılıklı yardıma (çağırıyorum); beni takip et, bana uy, bana gelen şeye iman et! Zira ben Allah'ın Elçisiyim. Bu duruma göre seni ve etrafındaki askerlerini Kâdir ve Azîm olan Allah'a davet ediyorum. Nasihat ve sözlerimi kabul etmenizi tavsiye ederim. Amca tarafından yeğenim olan Ca'fer'i beraberinde az sayıda bir Müslüman kümesiyle birlikte sana doğru hemen yola çıkarıyorum. O, sana varır varmaz taşıdığın boş

31 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1/224; Muhammed Hamidullah, *el-Vesâiku's-Siyâsiyye Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri*, çev. Vecdi Akyüz (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997), 151-153; Sönmez, *Rasûlullah'ın İslâm'a Davet Mektupları*, 96-105.

32 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/297.

ve faydasız gurur ve azameti bir kenara koyup onlara misafirperverlik göster! Selam, gerçek hidayet yolunu takip eden kimsenin üzerine olsun!”

3. Sahne (50:10-58:30):

Filmde böyle bir mektuba yer verilmemektedir. Necâşî'nin Amr b. Âs'ın gelişiyle Müslümanların Habeşistan'daki varlıklarından haberdar olduğu izlenimi verilmektedir. Hâlbuki Necâşî'nin Hz. Peygamber'in gönderdiği mektupla Müslümanların Habeşistan'daki varlıklarından haberdar olduğu bilinmektedir.

Anlam İnşası:

Bu mektuptaki bilgilerin filmde yer almamasının oldukça kritik olduğunu vurgulamak gerekir. Zira mektupta Hz. İsa'nın Allah'ın yaratmış olduğu bir insan olduğuna ve tevhid inancına yoğun bir şekilde vurgu yapılmaktadır.

4. Tarihi Bilgi:

Kaynaklara göre, patrikler, mültecileri Amr b. Âs'a teslim etmesi için Necâşî'yi ikna etmeye çalıştılar; ancak Necâşî, Amr b. Âs'ın başkanlığındaki heyete şunları söyledi:

“Hayır Vallâhi, bu durumda onları teslim etmem ve bu olacak bir şey değildir. Bir kavim ki bana komşu olurlar, benim ülkeme misafir olurlar. Onları çağırırım ve bunların söylediklerini onlara sorarım. Eğer onlar da bunların dediklerini derler ise onları bunlara teslim ederim ve onları kavimlerine geri veririm. Eğer böyle değilse onları korurum ve onlar bana komşu oldukları takdirde onlara iyi davranırım.”³³

4. Sahne (51:31-58:28):

Necâşî'nin bu konuşması filmde bulunmamaktadır. Necâşî ile Amr b. Âs arasında şu diyalog geçmektedir:

Necâşî: “Her zaman olmuştur bu. Bütün dinler isyanla başlamıştır. Dünyaya ait olan, vücutlardır; ancak onlara hükmedebiliriz. Ama ruhları İsa'nın koyunlarıdır. İsa da Tanrı'nın çobanı.”

Amr b. Âs: “Bunlar Hristiyan değil. Atalarının dinine karşı çıkan Araplar. Bir çılgının peşinde koşuyorlar, Peygamber diyorlar O'na.”

Necâşî: “Dinlemeden bir şey söyleyemem. Ruhlarına zincir vuramam ki!”

5. Sahne (48:50-49:07):

Filmde, Necâşî ile Amr b. Âs'ın konuştuğu odanın duvarında İsa Mesih'in resmi bulunmaktadır. Arkada duran piskoposun boynunda yer alan büyük haçlı kolye, parlak bir şekilde dikkat çekmektedir. Daha sonra gelen sahnede, haçlı bir kapıdan içeri giren Necâşî'nin elinde haçlı bir asa ile tahtına doğru ilerlediği ve sahnelerin tümünde elinde bu asayı tuttuğu görülmektedir. Necâşî'nin tahtının yer aldığı geniş mekânın duvarlarında belirgin biçimde büyük haç işaretleri yer almaktadır. Tahtın iki yanında ateş yanan uzun haçlı şamdan yer alırken, tahtın iki yanında bulunan iki aslan heykelinin kafalarının üstünde de haç işaretleri yer almaktadır. Ayrıca duvarlarda İsa Mesih'in ya da azizlerin resimlerine benzeyen figürler

33 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 1/359.

görölmektedir. Piskoposların boyunlarında haçlı kolyeler göze çarpmaktadır. Sahnede Müslümanlar iki kolunun arasında durmaktadırlar. Ca'fer konuşma yaparken belirgin biçimde haç işaretleri olan bu kolonların arasından konuşmalarını yapmaktadır. Necâşi de konuşurken her yerden yoğun bir şekilde haç işaretleri görölmektedir.

Dikkat çeken diğer bir husus, Necâşi'nin bir kral olarak gösteriştten uzak sade beyaz bir elbise giymesidir. Necâşi'nin bu elbisesi ile Müslümanların giydikleri elbiseler aynı görünmektedir.

5. Tarihi Bilgi:

Kaynaklarda Necâşi'nin konuştuğu mekânın özellikleri, mekânda haç işaretlerinin olup olmadığı, Necâşi'nin elinde haçlı bir asanın olup olmadığı, Necâşi'nin ve Müslümanların giydikleri elbiselerin özellikleri hakkında bilgilere ulaşılamamıştır.

Anlam İnşası:

Filmde Necâşi ile ilgili sahnelerde yoğun bir şekilde Hristiyanlık'la ilgili sembollere vur-gu yapıldığı görölmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu sahnelerde seyirciye Necâşi'nin Hristiyan olduğu net bir şekilde gösterilmek istenmektedir. Bununla birlikte Necâşi'nin Hz. İsa'ya ve Hristiyanlık inancına atıfla yaptığı konuşmalar onun Hristiyan kimliğini öne çıkarmaktadır. Ayrıca filmde Necâşi'nin Müslümanlara yönelik adaletli tavrı, "*ruhlarına zincir vuramam ki*" gibi bilgece ifadeleri, anlayışlı, yumuşak ve hoşgörülü yaklaşımları onu oldukça sempatik bir şekilde göstermektedir. Benzer şekilde tarihi kaynaklarda yer almamasına rağmen Amr b. Âs'ın Necâşi'ye "*Yuda Aslanı*" şeklinde hitap ederek söze başlaması (49:00-49:17) da bu duruma örnek verilebilir. Filmdeki tüm bu gösterimler Hristiyan olan bir kralın ne kadar asil, hoşgörülü ve insancıl olduğunu vurgulamaya yönelik bir anlamı seyircinin karşısına çıkarmaktadır. Nitekim Mekke'de Müslümanlara işkence edildikten sonra artık hicret edilmesi gerektiği söylenen sahnede Hz. Ca'fer'in Hz. Peygamber'den duyduğu "*Habeşistan'da Hristiyan bir kral varmış, onun ülkesinde kimseye haksızlık yapılmazmış.*" (44:25-44:32) şeklindeki sözlerinin bu konuyla irtibatlı olduğu görölmektedir. Çünkü tarihi kaynaklarda bu söz şöyle geçmektedir: "*Habeş topraklarında hiç kimsenin zulme maruz kalmayacağı bir kral vardır. Ayrıca orası doğruluk yurdudur.*"³⁴ Hz. Peygamber'in bu sözünde Habeşistan Kralı'nın "*Hristiyan olduğuna*" yönelik herhangi bir bilgi yokken filmde ise onun Hristiyan olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu sahnelerle hem Müslüman seyircilerin Hristiyanlara yönelik olumlu bir tutum sergilemeleri hem de Batılı seyircinin filmle bağıını üst seviyelere çıkarma gibi bir sonucun üretilmeye çalışıldığı söylenebilir. Ayrıca Necâşi'nin ve Müslümanların benzer biçimde sade beyaz elbise giydiklerinin gösterilmesi, Necâşi ile Müslümanların seyirci tarafından özdeşleştirilmesini kolaylaştırmaktadır.

6. Sahne (50:48-51:12):

Filmde, Necâşi tahtına oturduğunda, salonda bulunan Müslümanlar dışındaki herkesin, saygı göstergesi olarak onun önünde eğildiği sahnelenmektedir. Bunun üzerine Amr b. Âs: "*Eğilmediler, isyankâr ruhları başlarını yiyecek!*" demektedir. Bunu gören Necâşi'nin "*Siz Peygamberinizin önünde eğilmez misiniz?*" sorusuna Ca'fer de şöyle cevap vermektedir: "*Mu-*

34 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 1/344.

hammed bir insan. Biz sadece Tanrı'nın önünde diz çökeriz."

6. Tarihi Bilgi:

Kaynaklarda, Müslümanlar Necâşî'nin karşısında eğilmediğinde, Amr b. Âs şikâyet ederek Necâşî'ye "Onlar senin önünde eğilmediler." dediği belirtilmektedir. Bunun üzerine Necâşî, Ca'fer'e: "Sizi eğilmekten alıkoyan nedir?" şeklindeki sorusuna Ca'fer: "Biz sadece Allah'ın huzurunda eğiliriz." şeklinde cevap vermektedir.³⁵ Bu hususta Zehebî'nin eserinde şu detay önemlidir. Müslümanlara Necâşî'nin karşısında niçin eğilmedikleri sorulduğunda Ca'fer: "Allah bize bir elçi gönderdi ve bize Allah'tan başkasına eğilmememizi emretti." demektedir.

Anlam İnşası:

Bu sahnede Müslümanların Necâşî önünde eğilmemesinin sebebi olarak Hz. Muhammed'in "insan" olmasına özellikle vurgu yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu sahnede Hz. Muhammed insan olduğu için Müslümanların onun önünde eğilmediği, Hristiyanların ise Hz. İsa tanrı olduğu için onun önünde eğildikleri gibi bir anlam ima edilmektedir. Böylece Hristiyan seyircinin filmle bağı koparılmamış olmaktadır.

7. Sahne (51:12-52:01):

Filmde Amr b. Âs, Necâşî ve Ca'fer arasında mucize hakkında yaptıkları şu diyalog yer almaktadır:

Amr b. Âs: "Hani Muhammed'in mucizeleri nerede Ca'fer? Eğer peygamber olsaydı gökyüzünü pırl pırl yapardı."

Necâşî: "Bu gerçekten de doğru. Tanrı peygamberlerine, onları tanıyabilmemiz için mucizelerin işaretlerini vermiştir."

Ca'fer: "Muhammed'in mucizesi Kur'an-ı Kerim'dir."

Amr b. Âs: "Bir kitap. Bir Kitap. Okuma yazma bilmeyen birinin yazdığı, Tanrı'ya atfettiği bir kitap. Sanırım onları yeterince dinlediniz."

Necâşî: "Ben mucizelere inanırım. Tanrı, İsa'nın havarilerinin başına ateşten yapılmış diller koydu. Daha önce bilmedikleri dilleri konuşup anlasınlar diye. Ama ne yazık ki zamanımızda böyle mucizeler yok artık. Sizi yeterince dinledim. Kötü bir duruma düştünüz!"

7. Tarihi bilgi:

Bu diyaloglara temel İslam tarihi kaynaklarında ulaşılamamıştır.

Anlam İnşası:

Burada Necâşî'nin "Tanrı, peygamberlerine mucizelerin işaretlerini vermiştir." sözüne odaklanıldığında, Hz. İsa'nın da bir peygamber olarak mucizeler gerçekleştirdiği gibi bir anlam karşımıza çıkmaktadır. Hâlbuki Hristiyanlar açısından Hz. İsa bir peygamber değildir. Dolayısıyla buradaki sahnede Hz. İsa'nın ilahlık yönü özellikle dışarıda bırakılmaktadır. Böylece Müslüman seyircilerin filmi izlerken, Hristiyanlık'ta yer alan Hz. İsa'nın ilah olarak kabul edildiği inancını dikkate almaları mümkün olmayacak ve bu sayede Müslüman-Hristiyan

35 Ebû'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Kesîr, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa Abdülvâhid (Beirut: Dâru'l-Ma'rife, 1976), 2/12.

ilişkisi zedelenmemiş olacaktır.

Diğer bir husus, İslami gelenekte yer alan Hz. Peygamber'in mucizelerinin filmde gösterilmemesidir. Filmde mucize olarak, Hz. Muhammed'in vahiy alması ve Sevr Mağarası önünde beliren kuş ve örümcek ağları gösterilebilir; fakat bunları Hz. Peygamber'in doğrudan kendisinin gerçekleştirdiği mucizeler olarak değil, Allah'ın fiilleri olarak kabul etmek gerekir. Nitekim filmde Sevr Mağarası'nın ağzında yer alan örümcek ağı ve güvercinler gösterilirken (1:11:30-1:12:41) bunların mucizevi bir şekilde ortaya çıktıklarına dair hiçbir bilgi verilmemektedir. Müslüman seyirciler bunun bir mucize olduğunu önceki bilgilerinden hareketle anlarken; Batılı seyircilerin ise bunun bir mucize olduğunu anlamaları pek mümkün görünmemektedir. Bu sahnede arka fonda konuşan anlatıcı da bu olayı hiçbir şekilde mucize olarak nitelendirmemektedir. Bu açıdan filmde Hz. İsa'nın yaptığı gibi Hz. Muhammed'in doğrudan kendisinin gerçekleştirdiği mucizelere yer verilmemektedir. Bunun sebebi farklı gerekçelere dayanıyor olabilir; ancak burada konumuz itibarıyla bizleri ilgilendiren asıl husus, Hz. Muhammed'in Hz. İsa gibi mucizelere sahip olmaması neticesinde buradan hareketle Hristiyanlara yönelik verilen bir mesajın karşımıza çıkmasıdır. Bu noktada şayet filmde Hz. Muhammed'in mucizelerine yer verilmiş olsaydı, Hristiyan seyircilerin buna olumsuz tepki göstereceği dikkate alınarak İslami gelenekte yer alan mucizelere yer verilmediği söylenebilir.

8. Sahne (52:21-52:30):

Filmde Necâşî, Ca'fer'e: "*Peygamberiniz sizi bana niye yolladı?*" şeklinde bir soru yöneltmektedir. Bunun üzerine Ca'fer: "*Çünkü siz de bizim gibi tek bir Tanrı'nın kitabına inanıyorsunuz. İçinizdeki Tanrı korkusunun bizi koruyacağından emindi.*" şeklinde cevap vermektedir.

8. Tarihi Bilgi:

Necâşî'nin bu sorusu, tarihi kaynaklarda geçen Hz. Peygamber'in Ca'fer ile Necâşî'ye gönderdiği mektubu göz önünde bulundurulduğunda anlamsız kalmaktadır. Çünkü Hz. Peygamber mektubunda Necâşî'ye, kendisinin Allah'ın elçisi olduğunu, onu İslam'a davet ettiğini belirtmekte ve Ca'fer ile birlikte gönderdiği Müslümanlara misafirperverlik göstermesini istemektedir. Kaynaklardaki Necâşî'nin Ca'fer'e sorduğu soru da bunu desteklemektedir. Kaynaklarda Necâşî, huzurunda bulunan Ca'fer'e şu şekilde bir soru sormaktadır: "*Kendisinden dolayı kavminizden ayrıldığınız ve başka bir dine girmediğiniz o din nedir?*"³⁶

Anlam İnşası:

Bu konuşmalarda tarihi kaynaklarda yer almamasına rağmen Ca'fer'in söylemiş olduğu "*Siz de bizim gibi tek bir Tanrı'nın kitabına inanıyorsunuz.*" sözü oldukça dikkat çekmektedir. Hâlbuki tarihi kaynaklarda Necâşî ile Ca'fer arasındaki konuşmada ve Hz. Peygamber'in gönderdiği mektupta şirk koşma hususu öne çıkarılırken bu sahnede ise özellikle Müslüman ve Hristiyan inancının bir tutularak dinler arası diyalog anlamına gelebilecek bir yaklaşıma vurgu yapıldığından söz edilebilir.

36 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 1/359.

9. Sahne (52:50-53:27):

Filmde Ca'fer, Habeşistan'a gelme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Yıllarca taştan, tahtadan oyduğumuz putlara taptık, ilahlarımızı kendimiz yarattık. Tanrı'dan habersiz yaşadık. Kanunlarımızı insanlar yapıyordu. Tanrı'dan gelen hiçbir şey yoktu. Zenginler fakirleri unutmıştu. Acıma duygusu bilinmiyordu. Düşene kimse el uzatmıyordu. Tanrı bizi bunun gibilerin ellerinden kurtaracak birini seçti. Bu insanlık dışı duruma, Tanrı'nın seçtiği ve bizim de inandığımız bir adam geldi.”

9. Tarihi Bilgi:

Ca'fer'in filmdeki bu konuşması, kaynaklardaki konuşmanın tamamını yansıtmamaktadır. Kaynaklardaki konuşma şu şekildedir:

“Ey Melik! Biz cahiliye üzere yaşayan bir kavimdik. Putlara tapar, ölü hayvan etini yer, fuhuş yapar, yakınlarımızın hakkını gözetmez, komşularımızı unuttur ve kuvvetli olanın zayıfları ezdiği bir kavimdik. İşte biz bu durumda iken Allah bize, bizden bir resul gönderdi. Biz onun nesebini, doğruluğunu, emanete riayet ettiğini ve iffetini biliyoruz. Bizi Allah'a çağırdı ki onu birleyelim ve ona ibadet edelim ve bizim, babalarımızın Allah'tan başka ibadet etmiş olduğumuz taştan putları terk edelim. O bize doğru söz söylememizi, emaneti yerine getirmemizi, akrabaları ziyaret edip onlara ihsanda bulunmamızı, iyi komşuluk yapmamızı ve haramlardan ve kan dökmekten uzak durmamızı emretti. Bizi kötü şeylerden, yalan sözden, yetim malını yemekten ve iffetli evli kadınlara iftirada bulunmaktan bizi nehy etti. Ve bize yalnızca Allah'a ibadet etmemizi ona hiçbir şey eş koşmamamızı emretti. Ayrıca o bize namazı, zekâtı ve orucu emretti. Biz de onu tasdik ettik ve ona iman ettik ve Allah'tan getirdikleri üzere ona tâbi olduk. Yalnız Allah'a ibadet ettik ona bir şeyi ortak koşmadık ve bize haram kıldığı şeyleri haram ve helal kıldığı şeyleri helal kabul ettik. Bu nedenle kavmimiz bize düşman oldu, bize işkence ettiler, bizi dinimizden saptırmak istediler ki, Allah'a kulluğu bırakıp yeniden putlara tapalım diye. Önceden helâl görmüş olduğumuz pis şeyleri helâl görmemizi istediler. İşte bu noktada bizi zorladıklarında ve bize zulmettiklerinde, bizimle dinimiz arasına girdiklerinde topraklarımızı terk edip senin ülkeneye doğru yola çıktık. Senden başkasını tercih etmedik. Senin yakınlığını istedik. Çünkü Ey Kral! Senin yanında bize zulmedilmeyeceğini ümit ettik.”

Anlam İnşası:

Ca'fer'in filmin senaryosunda yaptığı konuşmanın kaynaklarımızda geçen konuşmasına kıyasla daha yüzeysel hatlar içerdiği görülmektedir. Ayrıca sahnede putperestliğin Tanrı'dan habersiz olmakla bir tutulması seyirciye yanlış bir bilginin aktarılmasına neden olmaktadır. Zira putperestlik Allah'ın varlığını yok saymak değil, ona ortak koşmakla ilgilidir. Ancak ilginç şekilde filmin tümünde Mekkeli müşrikler, sanki Tanrı'dan hiç haberleri yokmuş gibi bir söylemde bulunmaktadırlar. Filmde putlardan hep tanrı olarak bahsedilmektedir. Örneğin, filmde Hudeybiye Barış Antlaşması metnini okuyan Süheyl b. Amr, “*Bu da ne? En lütufkâr [the most gracious=Rahman] Tanrı adına! Kim bu lütufkâr dedikleri yeni Tanrı? Ben tanımıyorum onu. Çiz sunu!*” demektedir (2:22:21-2:22:36). Hâlbuki tarihi kaynaklarda Süheyl, “*Ben Rahman'ı tanımıyorum. Bizim yaptığımız gibi 'Bismikallahümme' şeklinde yaz.*” diyor.³⁷ Burada Süheyl'in Allah'ı bilmediği değil, onun Rahman ismini bilmediği vurgulanırken; filmde

37 Vâkîdî, *el-Meğâzi*, 2/263-264.

ise bu bilginin farklı bir şekilde dile getirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu bu yanlış bilginin Allah'tan başka ilahların edinilmesine sert bir şekilde karşı çıkan İslam dininin yaklaşımını dışarıda bıraktığını belirtmek gerekir. Nitekim kaynaklarda yer alan konuşmanın içeriğine bakıldığında orada Allah'ın birlenmesine ve ona ortak koşulmaması gerektiğine dair bilgiler yer alırken filmdeki sahnede bu bilgilerin verilmemesi görülmektedir.

Bir diğer husus, kaynaklardaki konuşmada yer alan fuhuş, haram, helal gibi yaşam tarzlarına işaret eden İslami kavramların filmdeki sahnede kullanılmaması, Hristiyanların yaşam tarzlarına olumsuz gönderme yapılmamasına yönelik bir hassasiyeti içerdiği söylenebilir. Bundan dolayı tüm bu hususlar göz önüne alındığında bu sahnede bilinçli bir şekilde Hristiyanlara yönelik bir anlatımın sergilendiği anlaşılmaktadır.

10. Sahne: (53:35-55:54):

Ca'fer: "Tanrı'nın elçisinden bahsediyorum. Muhammed bize tek Tanrı'ya ibadet etmeyi, doğruyu söylemeyi, komşularımızı kendimiz gibi sevmeyi, sadaka vermeyi, bir gülümsemenin bile sadaka olabileceğini öğretiyor. Kadınları kötüye kullanmaktan korumayı,³⁸ yetimleri barındırmayı, tahtadan ve taştan tanrılardan uzaklaşmayı!"

Amr: "Dinimize daha fazla dil uzatılmasına tahammül edemeyeceğim. Biz eski bir uygarlığız. Tanrılarımızdan taş ve tahtadan putlar diye söz etmek cahilliktir. Bizim tapığımız şey bir şekil değil, o şeklin içinde yaşayan ruhtur."

Necâşi: "Putperestliğin iyi anlaşılmadığı konusunda seninle beraberim."

Amr: "Teşekkür ederim. Şimdi de kadınlar için düşündüklerini anlatsınlar."

Ca'fer: "Tanrı kadını erkeğe eş olsun diye yaratmıştır. Erkekten farklıdır ama onunla eşittir."

Amr: "Eşit mi? Satın alırsın kadınları. Yedirir, giydirir, kullanır sonra da başımızdan atarız. Hiç kadın erkekle eşit olabilir mi?"

Ca'fer: "Tanrı insanı bir kadın ve bir erkekten yarattı. Amr, seni karnında taşıyan anaya saygın bütün kadınlara yansımali."

Necâşi: "Onun bir tek Tanrı'sından bu kadar güzel sözler çıkarken sizin üç yüz tanrınızın dili mi tutuldu?"

Ca'fer: "Tanrı daha önce de konuştu insanlarla. İbrahim, Nuh, Musa ve İsa Mesih aracılığıyla. Şimdi de Muhammed'i seçtiyse niye şaşmalı buna?"

Necâşi: "Bu isimleri kimden öğrendin?"

Ca'fer: "Hepsinin Kur'an'da yeri var."

Amr: "Muhammed'i çocukluğundan tanırım. Koyunlara bakan bir yetimdi."

Necâşi: "Ne çıkar, İsa da marangozdu. İsa'nın söyledikleriyle sizin Muhammed'inizin söyledikleri aynı topraktan çıkan iki ayrı tohum (kişi) gibi."³⁹

38 Kadınlarla ilgili bu ifade Türkçe dublajda "zina etmeme" olarak söylenmektedir.

39 Türkçe dublajda bu sözler şöyle geçmektedir: "İsa'nın sözleri ile sizin Muhammed'inizin sözleri aynı lambadan çıkan iki ışık gibi."

Amr: “Hayır yalan söylüyor, onlar İsa’yı inkâr eder. Üç tanrıya taptığımızı söyler: Baba, Oğul ve Kutsal Ruh.”

10. Tarihi Bilgi:

Filmde geçen bu diyaloglara, incelenen İslam tarihi kaynaklarında rastlanmamıştır.

Anlam İnşası:

Tarihi kaynaklarda olmamasına rağmen bir önceki diyalogda olduğu gibi burada da putperestliğin yanlış bir şekilde aktarıldığı görülmektedir. Üstelik bu defa putperestliğin kadim bir inanış olduğuna vurgu yapılarak özellikle bu yaklaşımın Necâşî tarafından onaylanması sağlanmaktadır. Necâşî’nin “*Bizim taptığımız şey bir şekil değil, o şeklin içinde yaşayan ruhtur.*” sözünü tasdik ederek putperest inancının doğru anlaşılmadığını söylemesi, aslında günümüz Hristiyanlarının ikonacılığını anlamlandırmaya yönelik bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece filmde Hristiyan seyirciler Necâşî aracılığıyla İslam’ın putperestliğe yönelik sert tutumunu daha tolere edilir bir şekilde anlamlandırabileceklerdir. Fakat burada vurgulanması gereken en önemli husus, filmde putperestliğin (dolayısıyla ikonacılığın) kesinlikle bir şirk olarak ele alınmamasıdır. Bu sayede hem Hollywood endüstrisine hem de Hristiyan seyircilerin filmle bağlarının kesilmemesine yönelik olumlu bir etkinin üretilmeye çalışıldığından bahsedilebilir.

Bir diğer husus, kaynaklarda yer almamasına rağmen İslam’ın kadına verdiği değer diyaloglarda özellikle vurgulanarak modern dünyada Müslüman toplumlardaki olumsuz kadın imajının İslam dininde olmadığına yönelik bir mesajın Hristiyan seyircilere sunulmak istendiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda 7. yüzyılda Hristiyan bir kralın kadınlara ne kadar değer verdiği de böylece aktarılmış olmaktadır. Hatta bu sahnede Necâşî’nin oldukça olgun bir tavırla kadınlara değer vermesinin, Hristiyan inancının İslam dininden çok daha önce kadınlara değer verdiği gibi bir söylemi kendi içerisinde barındırdığı söylenebilir.

Ayrıca filmde yer alan bir önceki ve bu sahnedeki diyaloglarda; zulmetmemek, hak yemek ve muhtaçlara yardım etmek gibi ahlaki erdemlerden bahsedilerek İslam dininin Hristiyanlık inancıyla çelişmeyen evrensel esasları üzerinde durulduğu görülmektedir. Dolayısıyla Hristiyanlık’taki şirk inancının vurgulanmayarak her iki dinin de hakikati temsil ettiği yönünde bir algı oluşturulmaktadır.

Aynı zamanda bu sahnelerde, Hz. Ca’fer’in diğer peygamberlerin isimlerini zikretmeye gerek sadece İbrahim, Nuh, Musa ve İsa Mesih (*Jesus Christ*)’in adlarını anmasını konumuz itibarıyla değerlendirdiğimizde, bu isimlerin bilinçli olarak tercih edildiğini söylemek mümkün görünmektedir.

11. Tarihi Bilgi:

Kaynaklarda Necâşî’nin “*Peygamberinizin Allah’tan getirdiği şeylerden bir şey var mı?*” sorusu üzerine Ca’fer’in Meryem Suresi’ni okuduğu aktarılmaktadır.⁴⁰

40 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 1/360.

11. Sahne: (56:18-56:24):

Filmde Necâşî, Ca'fer'e: "Sizin mucizeniz, Kuran'ımız, sevgili Rabbimiz İsa Mesih'in⁴¹ doğumu hakkında ne diyor?" sorusu üzerine okuduğu gösterilmektedir.

12. Tarihi Bilgi:

Kaynaklarda Necâşî'nin isteği üzerine Ca'fer, Meryem Suresi'nin ilk ayetlerinden başlayarak okudu. Okunan bu ayetlerden etkilenen Necâşî ağladı. Hatta o kadar ağladı ki sakalları ıslandı. Hatta piskoposlar bile gözyaşlarına hâkim olamadı. Akan gözyaşları önlerindeki kitaplarını dahi ıslattı.⁴² Daha sonra Necâşî orada bulunan topluluğa okunan bu ayetlerin Mûsâ'ya getirdiği kandilden çıkan sözler olduğunu ifade etti.⁴³ Sonrasında Amr'ın liderliğindeki heyete döndü ve onlara gitmelerini ve Müslümanları asla teslim etmeyeceğini söyledi.⁴⁴

12. Sahne: (56:19-58:35):

Kaynaklarda geçen Necâşî ve piskoposların ağladıklarına dair bilgilerin filmde sahnelenmediği görülmektedir. Kaynaklar, Meryem Suresi'nin ilk ayetlerinden başlanarak okunduğunu belirtirken, filmde sadece 16-21. ayetlerin okunduğu görülmektedir.

Anlam İnşası:

Tarihi kaynaklarda Necâşî'nin ve yanındaki piskoposların okunan ayetlerden etkilediklerini aktaran bilgilere yer verilmediği görülmektedir. Bunun sebebi, söz konusu bilgiler verilmiş olsa idi Hristiyan bir kralın ve piskoposların Hz. Muhammed'in getirdiği vahyi ve onun peygamberliğini bir bakıma tasdik ettikleri anlamını taşımasındandır. Nitekim filmin genelinde tarihi kaynaklarda yer almasına rağmen Necâşî'nin Müslüman olduğuna dair herhangi bir bilgiye⁴⁵ yer verilmemesi söz konusu bu durumu destelemektedir. Ayrıca filmde okunmayan Meryem Suresi'nin 1-15. ayetlerinin içeriğine bakıldığında, burada Hz. Yahya'nın doğumu ve insanın yaratılışı üzerinden Hz. İsa'nın Allah'ın yarattığı bir kul olduğuna yönelik bir anlatım yer almaktadır. Bu ayetlerde Hz. İsa'nın ilahlık yönünün söz konusu olmadığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla böyle bir anlamı ima edecek bir yaklaşım Hristiyanlar açısından sorun teşkil edeceği için filmde bu bilgilerin özellikle dile getirilmediği söylenebilir. Bu nedenle filmde bu ayetler dışarıda bırakılarak sadece Hz. Meryem'in Hz. İsa'ya hamile kalmasıyla ilgili bilgilerin verilmesini bilinçli bir tercih olarak görmek mümkündür. Hatta filmin geneline hâkim olan söylem göz önüne alındığında, filmde okunan bu ayetlerin Hz. İsa'nın ilahlığını destekler bir mahiyette aktarıldığı iddia edilebilir.

Filmde Meryem Suresi'nin 19. ayeti "Ona meleğimiz Cebrail'i gönderdik, o dedi ki: Ben, kutsal oğlunun kutsal doğumunu sana müjdelemek için Tanrı'ndan gelen bir elçiyim." şeklinde aktarı-

41 Türkçe dublajda "Sizin mucizeniz Kur'an-ı Kerim, İsa'nın doğuşunu nasıl anlatıyor?" denilerek Necâşî'nin "sevgili Rabbimiz İsa Mesih" nitelemesi dışarıda bırakılmaktadır.

42 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 1/360; Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed ez-Zehebi, *Târîhu'l-İslâm ve vefyâtü'l-meşâhiri ve'l-a'lâm*, thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1992), 2/193.

43 İbn İshak, *Siyer*, 275; Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî (Kahire: Dâru Hicr, 1998), 4/184.

44 İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, 2/383.

45 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 1/222; Levent Öztürk, *İlk Hicret Habeşistan* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2015), 139-141.

larken ayette yer alan “*tertemiz*” kelimesinin “*kutsal oğul*” şeklinde ifade edilmesi,⁴⁶ yukarıda ifade edilen durumun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Benzer biçimde Kelime-i Tevhid filmde “*There is no god but God, Mohammad is the Messenger of God.*” şeklinde aktarılmaktadır. Hâlbuki Arapça’dan eşdeğer olarak doğru çevirinin şu şekilde olması gerektiği ifade edilmektedir: “*There is no Lord but Allah, and Muhammed is the Messenger of Allah.*”⁴⁷ Bu bağlamda filmde yer alan hiçbir cümlede *Allah* kelimesinin kullanılmadığını, onun yerine her yerde *God* kelimesinin söylendiğini özellikle vurgulamak gerekir. Dolayısıyla filmde Kelime-i Tevhid’in aktarılmasında *Allah* yerine *God* kelimesinin kullanılmasını bilinçli bir tercih olarak görmek gerekir. Aynı şekilde filmde Allah’ın *Rahman ve Rahim* isimlerinin “*The most gracious*” ve “*The most merciful*” şeklinde ifade edilmesini de Hristiyanlık’taki Tanrı inancına gönderme yapan bir işlem olarak ele almak mümkün görünmektedir.

13. Tarihi Bilgi:

Amr b. Âs, Müslümanların Habeşistan’daki varlığını zayıflatmak için Necâşî’yi ve Ca’fer’i İsa hakkındaki görüşleri üzerinden karşı karşıya getirmeyi planladı.⁴⁸ Ertesi gün Amr, Necâşî’nin huzuruna giderek Müslümanların İsa b. Meryem hakkında ağır sözler sarf ettiklerini iddia edip onların Hz. İsa hakkındaki düşüncelerini sormasını istedi. Bunun üzerine Necâşî, Müslümanların saraya gelmelerini emretti. Onlara: “*İsa b. Meryem hakkındaki görüşünüz nedir?*” diye sorunca Ca’fer şu şekilde cevap verdi: “*Peygamberimizin bize bildirdiklerinden başka bir şey demiyoruz. O bize: “İsa, Allah’ın kulu ve rasûlü’dür. Onun ruhu ve kelimesidir. Allah onu bakire Meryem’e ilka etmiştir.”*”⁴⁹

13. Sahne (55:54-56:18):

Hz. İsa hakkındaki diyaloglar filmde şu şekilde verilmektedir:

Necâşî: “İsa için neler düşünüyorsunuz?”

Amr: “Tanrı’nın oğlu değildir. İsa, Tanrı’nın oğlu olamazmış.”

Necâşî: “İsa’yı anlat bana.”

Ca’fer: “Peygamberimizden öğrendiklerimi tekrarlayabilirim. Tanrı kutsal ruhunu Meryem adlı bir bakirenin rahmine düşürdü, O da Tanrı’nın elçisi İsa’ya gebe kaldı.”

Amr: “Bakın Tanrı’nın oğlu değil diyor!”

Filmde “*İsa, Allah’ın kulu ve rasûlü’dür.*” ifadesinin yer almadığı görülmektedir. Ayrıca kaynaklarda “*O’nun ruhu ve kelimesidir.*” denilirken, filmde ise “*Tanrı, kutsal ruhunu Meryem adlı bir bakirenin rahmine düşürmüştü.*” denilerek “*kutsal ruha*” vurgu yapıldığı görülmektedir.

14. Tarihi Bilgi:

Ca’fer’in bu sözlerinin ardından Amr’ın niyetini anlayan Necâşî elini yere vurdu ve yerden bir dal alıp şöyle dedi: “*Vallahi İsa b. Meryem, dediğinden bu dal kadar farklı değildir.*” Necâşî’nin bu sözlerini duyan papazlar homurdandılar. Başka ifade ile Necâşî’nin Ca’fer’in

46 Filmin dublajında tercümenin doğru biçimde “*tertemiz*” olarak yapıldığı görülmektedir.

47 Bk. Demirekin, “Dilbilimsel Karşılaştırma”, 690.

48 İbn İshak, *Siyer*, 276.

49 Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/193.

sözlerinden etkilenmesinden rahatsız oldular.⁵⁰

14. Sahne (57:54-58:35):

Kaynaklarda geçen bilgilerin aksine filmde papazların Necâşî'nin sözlerinin ardından homurdandıklarına dair bir sahne bulunmamaktadır. Filmde Necâşî'nin Ca'fer'in Hz. İsa hakkındaki ifadelerinden sonra ona: “Sizinle bizim aramızda büyük bir fark yok. Ancak şu çizgi kadar.” dediği görülmektedir.

Anlam İnşası:

Film sahnesinde özellikle dikkat çeken husus Necâşî'nin şu sözlerinde göze çarpmaktadır: “Sizinle bizim aramızda büyük bir fark yok. Ancak şu çizgi kadar.” Bu söz, tarihi kaynaklarda da benzer biçimde geçmektedir. Ancak bu söz, içinde yer aldığı bağlam açısından önemli bir farklılıkla karşımıza çıkmaktadır. Tarihi kaynaklarda Müslümanların Necâşî ile konuşmalarında şirk olgusu defaatle vurgulanmasına rağmen, filmde Hristiyanların şirk koştuklarına dair bilgilerin özellikle dışarıda bırakıldığı görülmektedir. Dolayısıyla filmdeki konuşmalarda İslami açıdan bu önemli itikadi bilgiye vurgu yapılmadığı için Necâşî'nin söylemiş olduğu “Sizinle bizim aramızda büyük bir fark yok. Ancak şu çizgi kadar.” ve “İsa'nın sözleri ile sizin Muhammed'inizin sözleri aynı topraktan çıkan iki tohum (kişi) gibi.” sözleri dinler arası diyalog tavrını öne çıkaran bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim “İsa, Allah'ın kulu ve resulüdür.” sözünün filmde söylenmemesi ve “kutsal ruha” vurgu yapılması bunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu açıdan filmde özellikle Müslümanlar ve Hristiyanlar arasındaki inanç farklılıklarına değinmek yerine bunların arka plana atılarak bu iki dinin inananları arasında olumlu bağ kurmaya yönelik bir yöntem izlendiği anlaşılmaktadır. Tabii burada söz konusu bu yaklaşımın film açısından esas olarak Hollywood çevresi ve Batılı seyirciler açısından birincil önem taşıdığını belirtmek gerekir.

1.2. Müslüman-Yahudi İlişkileri

1.2.1. İslam Tarihi Açısından Hz. Peygamber Döneminde Müslüman-Yahudi İlişkileri

1.2.1.1. Hicret Sonrasında Hz. Peygamber'in Yaptırdığı Nüfus Sayımında ve Medine Anayasası'nda Yahudiler

Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra yapılan nüfus sayımına göre şehirde toplamda yaklaşık 10.000 kişi yaşamaktaydı. Bu nüfus, 1500 Müslüman, 4000 İslamlaşmamış Arap ve yaklaşık 4000 Yahudiden müteşekkildi.⁵¹ Hicret sonrası Medine'de yeni bir toplum oluştu ve bu yeni yapıda siyasi ve sosyal sorunlar ortaya çıktı. Bu nedenle, hukuki, mali ve askerî ilişkilerde haklar ve görevlerin belirlenmesi gerekti. Daha sonra, İslam'ı yaymak, iç barışı sağlamak ve dış tehditlere karşı siyasi birlik oluşturmak amacıyla Müslümanlar, Yahudiler ve diğer gayr-i müslim grupları bir şehir devleti içinde organize etmek için görüşmeler yaparak bu devletin temellerini yazılı bir anayasa ile belirledi.⁵²

Hz. Peygamber, bu anayasa ile Yahudilere dinî özgürlük vermiş ve insanların karşılık-

50 İbn İshak, *Siyer*, 276; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 1/362.

51 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/183.

52 Güner, *Resûlullâh'ın Ehl-i Kitap'la Münasebetleri*, 248-249.

lı yardımlaşma temelinde bu yeni siyasi yapıya katılmasını sağlamıştır. Ayrıca anayasayı kabul edenlerin, savaş açanlara karşı kendi aralarında yardımlaşacakları da karara bağlanmıştır. Anayasa'nın "Ne Kureyşliler ve ne de onlara yardım edenler hiçbir şekilde himâye altına alınmayacaktır." şeklindeki 43. Maddesi, Yahudilerin Kureyşlilerle iletişim ve yardımlaşma yapmasını yasaklamıştır. Yahudilerin bu anayasayı imzalaması, onların Hz. Peygamber'i devlet başkanı olarak kabul ettiklerini göstermektedir.⁵³ Yahudiler, Müslüman yönetim altında olmaktan rahatsızdılar. Özellikle Bedir Savaşı'nın Müslümanlar lehine sonuçlanması, Yahudilerin Müslümanlara karşı duyduğu kıskançlığı artırdı. Yahudiler, anayasayı kabul etmelerine rağmen anayasaya aykırı davrandılar. Kureyşlilerle iletişime geçip Müslümanlara karşı iş birliği yaptılar.⁵⁴

1.2.1.2. Medine Döneminde Müslümanlarla Yahudiler Arasında Yaşanan Siyasi Olaylar

Hz. Peygamber, Yahudilerin İslam'a karşı sürekli bir faaliyet içerisinde olduklarını gö-
rerek buna neden olanlarla mücadele etme kararı aldı.⁵⁵ Mesela Ebû Afek adlı Yahudi, Be-
dir zaferini kıskanarak Müslümanları hicvetti ve halkı Hz. Peygamber'e düşmanlık etmeye
teşvik edince Hz. Peygamber'in emriyle 2/624 yılında öldürüldü.⁵⁶ Yine Bedir'den sonra
Mekke'ye giderek müşriklerin ölülerine ağıtlar yakan, onları Müslümanlara karşı kıskırtan,
yazdığı şiirlerle Müslüman hanımları hicveden Ka'b b. Eşref de öldürülmüştür.⁵⁷

Bahsedilen olaylara rağmen, Medine'deki Yahudi kabileleri Müslümanlara karşı faali-
yetlerine devam etmiştir. Benû Kaynuka kabilesine ait çarşıdaki Yahudi bir kuyumcunun
Müslüman kadına yönelik çirkin davranışının ardından kadının yardımına gelen bir Müs-
lüman, kuyumcuyu öldürünce oradaki Yahudiler de bu Müslümanı öldürdüler.⁵⁸ Bu olayın
ardından Hz. Peygamber, Benû Kaynuka Yahudilerini 15 gün süren bir kuşatmanın sonunda
Medine'den sürmüştür.⁵⁹

Benû Nadîr Yahudileri, 4/625 yılında Hz. Peygamber'e karşı bir suikast planlamışlardır.
Bu planın ortaya çıkması üzerine Hz. Peygamber, Benû Nadîr Yahudilerinin kalelerini ku-
şatmıştır. Yahudiler, kuşatmayı kaldıramayacaklarını anladıktan sonra teslim olmuşlar ve
Medine'den sürülmüşlerdir.⁶⁰

Medine anayasası gereği, anlaşmayı imzalayan taraflardan birine saldırı olursa düşma-
na yardım edilmeyecekti.⁶¹ Ancak Benû Kurayza Yahudileri, 5/627 yılında Hendek Savaşı
sırasında Müslümanların savunma hattını delmek için Mekkeli müşriklerle ittifak yapma
kararı alarak anayasayı ihlal etmişlerdir. Hz. Peygamber, Gatafân Kabilesi'nin lideri Nuaym

53 İsmail Hakkı Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münâsebetleri* (İstanbul: Marifet Yayınları, 1996), 91-93; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/208-210.

54 Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münâsebetleri*, 94.

55 Güner, *Resûlullâh'ın Ehl-i Kitap'la Münâsebetleri*, 294.

56 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 4/285-286; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2/25-26.

57 Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları (Kitâbü'l-Meğâzi)*, çev. Musa K. Yılmaz (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2014), 1/236-245.

58 İbn Kesîr, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3/5-7.

59 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2/26-27.

60 Vâkıdî, *Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları*, 2/7-28; Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münâsebetleri*, 126.

61 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/209.

b. Mes'ûd'un Müslüman olmasıyla kurulan ittifakı bozduğunda, müşrikler Mekke'ye geri dönmek zorunda kalmışlardır.⁶²

Hız. Peygamber, ahdi bozan Benû Kurayza kabilesini kuşatma kararı almıştır. Kabile, dayanamayarak teslim olmuş ve kendileri hakkında Sa'd b. Muâz'ın Tevrat'a göre⁶³ vereceği hükme razı olmuşlardır. Sonuç olarak, Benû Kurayza Yahudi savaşçıları öldürülmüş, malları Müslümanlar arasında paylaşılmış ve kadın ve çocukları da esir alınmıştır.⁶⁴ Bu, Medine'deki Yahudi varlığının sona ermesi anlamına gelmektedir.

Hayber, sürgün edilen Yahudilerin ve İslam karşıtı güçlerin merkezi haline gelmişti. Hız. Peygamber, Hudeybiye Anlaşması'ndan sonra bu tehdidi ortadan kaldırmak için bir fırsat bulmuştur. Hazırlıklarını tamamladıktan sonra 7/628 yılında Hayber'e sefere çıkmıştır.⁶⁵ Müslümanların geldiğini öğrenen Yahudiler kalelerine sığınmıştır. Yaklaşık bir ay süren kuşatmanın ardından Hayber Yahudileri teslim olmuştur. Hız. Peygamber, onların önce hayatlarını bağışlamış ve mallarını alarak şehri terk etmelerine izin vermişti. Sonra, yerlerinde kalmalarına ve Müslüman topraklarında yetiştirdikleri mahsulün yarısını verme şartıyla kalmalarına karar vermiştir.⁶⁶

Hız. Peygamber'in, yaptığı anayasa ile Yahudilerden Medine'nin birliğini bozacak herhangi bir faaliyette bulunmamaları karşılığında onlara dinlerini özgürce yaşama, ticaret ve tarım yapma hakkı tanıdığı görülmektedir. Ne var ki Yahudiler, Müslüman yönetimi kabullenemeyip düşman gruplarla ittifaklar kurunca Hız. Peygamber Yahudilerin Medine'deki varlıklarına son vermiştir.

1.2.2. Çağrı Filminde Yahudilerin Gösterimi ve İnşa Edilen Anlamlar

Çağrı filminde Yahudilerle ilgili yukarıda zikredilen hiçbir bilgiye yer verilmediği görülmektedir. Filmde Yahudiler ne bir kişi olarak ne de kabile olarak hiçbir şekilde gösterilmemektedir. Filmde sadece Yahudilerle ve Hız. Musa'yla ilgili birkaç bilgi karşımıza çıkmaktadır. Hâlbuki hem Yahudilere yönelik Kur'an'da geniş bir bilgi vardır hem de Hız. Peygamber'in İslam davetinde Yahudilerin önemli bir yeri söz konusudur. Buna rağmen filmde hiçbir şekilde Yahudilerin gösterilmemesi oldukça ilginç bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.2.1. Çağrı Filminde Yahudilerin Gösterilmemesinin Olası Sebepleri

Çağrı filminde Yahudilerle ilgili hiçbir sahnenin olmamasına yönelik olarak şu açıklamalar yapılabilir:

a) Hollywood endüstrisine hâkim olan Yahudiler sebebiyle filmde Yahudilerin olumsuz bir şekilde gösterilmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle yönetmen, tarihi gerçeklikleri yok sayma gibi bir amacı olmadığı halde böyle bir yönetime başvurmak zorunda kalmıştır. Şayet filmin senaryosunda yukarıda bahsi geçen olaylara yer verilmiş olsaydı, filmin yapımcısı ve

62 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3/224-240; Atçeken, *Hız. Peygamber'in Yahudilerle Münâsebetleri*, 128-131.

63 Tevrat, *Tesniye*, 20/10-14.

64 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2/70-74; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/586-588.

65 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3/342; Muhammed Hamidullah, *Hız. Peygamber'in Savaşları*, çev. Nazire Erinç Yurter (İstanbul: Acar Matbaacılık, ts.), 107-110.

66 Ahmed b. Yahyâ el-Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân (Ülkelerin Fetihleri)*, çev. Mustafa Fayda (İstanbul: Siyer Yayınları, 2013), 28-30.

yönetmeni Akkad'ın antisemitizm yapmakla suçlanması oldukça yüksek bir ihtimal olarak karşısına çıkacaktı. Bu durum ise onun Hollywood endüstrisi içerisinde kariyerinin sona ermesi anlamına gelecekti. Dolayısıyla Akkad'ın hem söz konusu bu endişeden kaçınması hem de filmin akamete uğramaması sebepleriyle Yahudilerle ilgili bir sahneye yer vermediği söylenebilir.

b) Filmde nasıl ki Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında bir diyalog geliştirme hedefi göze çarpıyorsa aynı şekilde Yahudilerle de bu yönde bir ilişki kurulmak isteniyor olabilir. Dolayısıyla bu amaca yönelik olarak Yahudiler olumsuz bir şekilde gösterilmek istenmediği için filmde bütünüyle yok sayılmışlardır.

c) Tarihi açıdan İslam davetinin ilk muhatapları ve İslam davetini engellemek isteyenler, genel olarak Mekke müşrikleridir. Dolayısıyla filmde İslam'ın bu tebliğ süreci ele alınarak Hz. Peygamber'in davetiyle Müslüman olanlar ve bu daveti engellemek isteyen müşrikler arasındaki ilişkilerin sahnelenmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, filmin senaryosunda bu iki taraf arasındaki mücadeleye odaklanılmasını doğru bir tercih olarak görmek mümkündür.

d) Belli bir süreyle sınırlı bir sinema filminde olayların tamamını yansıtmak elbette ki mümkün değildir. Bu nedenle Çağrı filminde Hz. Peygamber'in genel olarak müşriklerle münasebetleri beyazperdeye aktarılmıştır. Şayet Yahudilerle ilgili olaylar filmde ele alınmış olsaydı senaryonun çok geniş olacağı, bunun da zaten uzun bir süreye sahip olan filmin daha da uzamasına yol açacağı söylenebilir. Nitekim filmde Necran Hristiyanları ile ilişkiler, Tebuk Seferi ve Mute Savaşı gibi pek çok konuya temas edilmemesi bu meseleyle ilişkili görülmektedir. Yine Medine döneminde ortaya çıkan münafıklar zümresiyle alakalı olaylara yer verilmemesi de bununla alakalıdır. Ayrıca filmde İslam tarihinde bir dönüm noktası olan Hendek Savaşı'nın da işlenmemiş olması aynı endişenin sonucu olarak düşünülebilir.

Söz konusu bu izahlar her ne kadar kendi içerisinde makul görünse de, filmde sergilenen bu yaklaşımlar nedeniyle hem Batılı seyirciler hem de Müslümanlar açısından çok büyük bir manipülasyonla karşı karşıya kalınmaktadır. Zira İslam davetinde çok önemli bir yere sahip olan Yahudilerin yok sayılması neticesinde filmde Hz. Peygamber'in İslam çağrısının adeta yeniden kurgulandığından bahsedilebilir.

1.2.2.2. Çağrı Filminde Yahudilik İnancına Yönelik Sahneler ve Olumlu Göndermeler

Çağrı filminde Yahudilerle ilgili hiçbir sahneye yer verilmezken Yahudi inancını hatırlatacak ve Yahudilerle olumlu ilişkiler kurulmasını sağlayacak şu sahnelere yer verildiği görülmektedir:

a) Zeyd, Hz. Muhammed'in Hira Mağarası'nda vahiy aldığını anlatırken Ebû Tâlib'le arasında geçen konuşmanın sonunda Ebû Tâlib şöyle konuşur: "*Derler ki: Musa'nın Tanrısı alev alev yanan bir çalıdan seslenmiş.*"⁶⁷ (16:12-16:19) Burada Hz. Muhammed'in vahyi ile Hz. Musa'nın Tanrısı'yla konuşması arasında bir ilişki kurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda art

67 Tarihi kaynaklarda yapılan taramada Ebû Tâlib'in böyle bir söz söylediğine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

arda gelen sahnelerin anlam ilişkilendirmeleri açısından önemli olduğu hususu göz önünde bulundurularak filmdeki şu sahneye de değinmek gerekir: Hira Mağarası'nda Cebrail'in Alak Suresi'ni okumasının hemen ardından ekranda yanan bir ateş belirir. Ekranda on bir saniye yanan bu ateşin (13:32-13:42) Zeyd'in elindeki kandilden geldiği son anda gösterilse de Alak Suresi okunurken çalan müziğin ateşin görüldüğü sahnede de devam ediyor oluşu, işin esası ateşin doğrudan vahiyle ilişkilendirilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla söz konusu bu sahneler ile ateş sembolü üzerinden Yahudilere yönelik bir mesaj verildiğinden bahsetmek mümkündür.

b) Zeyd: “*Nasıl olur da bunu keşif diye adlandırırlar. Yeni bir şey değil ki!*” Sahâbî: “*Evet ama Mekke için yeni.*” Zeyd: “*Tanrı daha önce de buyurmuş aynı şeyleri, Nuh’a, Musa’ya, İsa’ya, bütün peygamberlere. Ama insanlar değiştirmiş, çarpıtmış, unutmuş. Bu kez de Tanrı buyurdu Muhammed’in aracılığıyla.*” (20:00-20:25) Kur’an’da, vahiy gönderilen yirmi küsur peygamber olmasına rağmen ve onların isimleri farklı yerlerde peşi sıra dile getirilirken, bu sahnede ise sadece Hz. Nuh’la birlikte Hz. Musa ve Hz. İsa’nın isimlerinin söylenmesini bilinçli bir tercih olarak görmek mümkündür. Bir diğer husus, burada Tanrı’nın buyruklarının *değiştirildiği* ve çarpıtıldığına yönelik dile getirilen ifadelerin Hristiyanlık ve Yahudilerle ilişkilendirilmediğini özellikle belirtmek gerekir. Bu ifadeleri Müslüman seyirciler kolay bir şekilde Hristiyan ve Yahudilerle ilişkilendirirken, Batılı seyircilerin ise bu ifadeleri kendilerine atfedeceğini düşünmek pek mümkün görünmemektedir; çünkü filmde bu anlamın ortaya çıkacağı bir bağlam yer almamaktadır.

c) Filmde Necâşî ile konuşulurken Hz. Ca’fer: “*Tanrı daha önce de konuştu insanlarla. İbrahim [Abraham], Nuh [Noah], Musa [Moses] ve İsa [Jesus Christ] aracılığıyla. Şimdi de Muhammed’i seçtiyse niye şaşmalı buna!*” (55:15-55:26) demektedir. Bir önceki maddede söylenen hususu burada da düşünmek gerekir. Niçin sadece bu peygamberlerin isimleri zikredilmektedir? Ayrıca burada Hz. Musa ve İsa’nın Tanrı’yla konuştuğu özellikle vurgulanmaya çalışılarak Hristiyanlık ve Yahudilik inancına yönelik olumlu bir anlam oluşturulduğundan bahsedilebilir. Bir diğer husus, filmin tümünde peygamberlerin isimleri İslami literatüre uygun olarak değil; Hristiyan din dili üzerinden söylenmektedir. Makaledeki konular genel olarak dikkate alındığında, bu kullanım biçiminin filmde özellikle tercih edildiği söylenebilir.

d) Akabe biatlerinde Medinelî bir sahâbî: “*Muhammed, gerçekten Tanrı’nın elçisidir, şehrimizdeki Yahudiler tarafından bu bize önceden bildirilmişti.*”⁶⁸ (1:03:39-1:03:44) demektedir. Filmde hiçbir Medinelî Yahudi gösterilmemesine rağmen Hz. Muhammed’in peygamberliğini daha önceden insanlara duyuran Yahudilerden bahsedilmesi oldukça ilginçtir. Zira tarihi olarak Yahudilerin ve Hristiyanların Hz. Muhammed’in peygamberliğini kesin bir şekilde reddettikleri bilinen bir husus olmasına rağmen filmde böyle bir bilgiye yer verilmesi, normal şartlarda Hollywood lobisi ve Batılı seyirciler için kabul edilmesi mümkün olmayan ve tepki gösterilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkacaktır. Ancak burada böyle bir karşılık verilmemesinin sebebini; filmde Hristiyanların olumlu bir şekilde gösterilmesine, onların şirk inanışlarına değinilmemesine, Yahudilerin Müslümanlara yönelik olumsuz tutumlarının gösterilmemesine ve onların dinlerinin de Tanrı’dan geldiğine yönelik çoğulcu ve hoşgörülü bir yaklaşıma bağlamak mümkün görünmektedir. Yani bu sahnede Yahudiler

68 Tarihi kaynaklarda yapılan taramada Akabe biatlerinde böyle bir söz söylendiğine dair herhangi bir bilgi rastlanılmamıştır.

kendilerinden sonra gelecek Hz. Muhammed'e tabi olacaklardır şeklinde bir anlam ortaya çıkmamaktadır.

e) Ebû Süfyan ve yanındakiler Medine Sözleşmesi kapsamında şu cümleleri okumaktadırlar: “*Yahudiler ve Hristiyanlar, Müslümanlarla eşit haklara sahiptir. Kendilerini ortak bir devlete bağlayan Yahudiler korunacaktır.*”⁶⁹ (1:25:17-1:25:25)⁷⁰ Çağrı filminde Yahudilerin Müslümanlara yönelik gerçekleştirdikleri hiçbir olumsuz tutum ve davranıştan bahsedilmeyip sadece Yahudilerin Müslümanlarla eşit haklara sahip olacaklarının ve korunacaklarının ifade edilmesinin oldukça ilginç ve anlamlı olduğunu vurgulamak gerekir.

f) Filmde Hristiyan Kral Necâşî'yle konuşmasıyla öne çıkan Hz. Ca'fer, filmin sonlarına doğru bir deniz kenarında İslam'ı tebliğ ederken etrafındaki kişilere: “*Ehl-i kitaba, İncille-riyle Yahudilere, ahitleriyle Hristiyanlara saygı göstermelisiniz. Çünkü onların kitapları da aynı şekilde Tanrı'dan gelmiştir.*”⁷¹ (2:26:36-2:26:48) demektedir. Burada Yahudilerin İncil'inden ve Hristiyanların ahitlerinden bahsedilirken aynı zamanda İslam mücadelesinde öne çıkan bir sahâbî bu kitapların tahrif edildiğinden bahsetmeksizin onların aynı şekilde Tanrı'dan geldiklerini, bu nedenle Ehl-i kitaba saygı gösterilmesi gerektiğini (“*must be respected by you*”) söylemektedir. Bu sahne, makalede vurgulanan konular göz önünde bulundurulduğunda filmde karşımıza çıkan dinler arası diyalog yaklaşımını net bir şekilde göstermektedir. Bu çerçevede filmde kurtuluşun sadece İslam'a ait olmadığına yönelik vurgulanmaya çalışılan söz konusu çoğulcu yaklaşımın izini, Hz. Bilal'in ilk ezanı okuduğu esnada “*Hayye ale'l-felah*” sözünün “*Come to good work*” (1:23:18-1:23:23) olarak alt yazıda çevrilmesinde görebiliriz.⁷²

Sonuç

Çağrı filminde Hristiyan ve Yahudilerin sunulmuş biçimi ile temel İslam tarihi kaynaklarında yer alan bilgilerin karşılaştırılması neticesinde, Müslümanların Hristiyan ve Yahudilerle ilişkilerinin tarihi gerçekliklerle uyumlayan bir tarzda sunulduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda filmde İslam dininin Hristiyanlık ve Yahudilik inançlarına dair yaklaşımı göz ardı edilerek bu dinlere yönelik farklı bir bakış açısının geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Çağrı filminde özellikle Hristiyan ve Yahudilerle ilgili bilgiler anakronik bir tutum üze-

69 Medine Sözleşmesi'nde böyle bir madde yer almamaktadır. Sözleşmenin 25. Maddesi şu şekildedir: “*Benû Avf Yahudileri, Mü'minlerle birlikte bir ümmet teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine, Mü'minlerin dinleri kendilerinedir. Buna gerek mevlaları ve gerekse bizzat kendileri dâhildirler.*” Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/208. Burada dikkat çeken diğer bir husus, Medine Sözleşmesi'nde “*Hristiyanlar*” ifadesi geçmemesine rağmen filmin bu sahnesinde özellikle Hristiyanlara vurgu yapılmasıdır.

70 Bu sahnenin Türkçe dublajında: “*Bize katılan Hristiyan ve Yahudileri destekleyeceğiz. Hristiyan ve Yahudiler Müslümanlarla eşit haklara sahip olacak.*” denilmektedir. Burada orijinal metinde yer almamasına rağmen “*bize katılan*” ifadesinin eklenilmesine özellikle vurgu yapmak gerekir.

71 Bu sahnenin Türkçe dublajında: “*Başka dinlerin kitapları, Yahudilerin Tevrat'ı, Hristiyanların İncil'i bizden saygı görmeli. Sonradan tahrif edilmişlerse de Allah'tan gelmişlerdir.*” denilmektedir. Orijinal metnin çoğulcu yaklaşımına Türkiye'deki Müslümanların tepki göstermelerini engellemek için burada özellikle “*sonradan tahrif edilmişlerse de*” ifadesinin eklendiği anlaşılmaktadır.

72 Akkad'ın İstanbul'un fethini anlatmayı hedeflediği film projesi için özellikle vurguladığı şu sözler, onun dinler arasında olumlu ilişkiler geliştirmeye yönelik özel bir ilgisinin olduğunu göstermektedir: “*İstanbul'un fethi, farklı dinlerin bir arada özgürce yaşadıkları Osmanlı'yı anlatan bir film olacak.*” Akkad, “*Akkad'ın Ardından...*”, 145.

rinden sunulmaktadır. Özellikle Habeşistan'a hicret eden Müslümanların Hristiyan Kral Necâşî'yle konuşmaları, diğer ilgili sahneler ve tarihi durumlar dikkatli bir şekilde analiz edildiğinde, İslam'ın tevhid inancına vurgu yapan konuşmaların üçlü bir yöntem üzerinden tahrif edildiği anlaşılmaktadır. Bu açıdan ilgili diyaloglarda İslam dininin hak din olduğuna ve şirki kesin bir şekilde reddettiğine yönelik bilgiler ya çıkarılmakta ya bu bilgiler şirki göstermeyecek şekilde yeniden düzenlenmekte ya da orijinal metinde olmayan yeni bilgiler eklenerek farklı içeriklerle bütünleştirilmektedir. Dolayısıyla sergilenen bu yaklaşımlar neticesinde filmde hem Hollywood endüstrisine hem Batılı ve Müslüman seyircilere hem de Müslüman-Hristiyan-Yahudi ilişkilerine yönelik bilinçli bir yönlendirmenin yapıldığından bahsetmek mümkün görünmektedir. Bu noktada filmdeki söz konusu bu tavrın dinler arası diyalog geliştirmenin altyapısını inşa ettiği söylenebilir.

Hz. Peygamber döneminde Müslümanların Yahudilerle yaşamış oldukları birçok olumsuz durum Çağrı filminde bütünüyle yok sayılarak özellikle Hollywood endüstrisinden gelebilecek tehlikelerin bertaraf edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu noktada Çağrı filminde Yahudilerin gösterilmemesini ve Yahudilerle olumlu ilişkiler kurmaya yönelik farklı girişimleri ister Hollywood endüstrisinin zorunlu yönlendirmeleri isterse sinemasal çekim zorlukları açısından ele alalım, her türlü durumda tarihi gerçekliklerin yok sayılması ya da çarpıtılması meselesiyle karşı karşıya kalındığını vurgulamak gerekir.

Kaynakça | References

Ağarı, Murat. “Hz. Muhammed’in Hıristiyan ve Yahudi Siyasetlerine Genel Bir Bakış”. *İslâmi Araştırmalar Dergisi* 20/2 (2007), 135-144.

Akkad, Mustafa. “Çağrı Filmi Nasıl Çekildi?”. çev. Emir Maruf Şatır. *Mecra* (Erişim 1 Mayıs 2023). <https://www.gzt.com/mecra/cagri-filmi-nasil-cekildi-mustafa-akkad-anlatiyor-3594004>

Akkad, Mustafa. “Akkad’ın Ardından...” (Söyleşi: Sefer Turan). *Türkiye Söyleşileri 2: Kültür*. 139-143. İstanbul: Küre Yayınları, 2007.

Algül, Hüseyin. “Mûte Savaşı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/385-387. Ankara: TDV Yayınları, 1994.

Atçeken, İsmail Hakkı. *H. Peygamber’in Yahudilerle Münâsebetleri*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1996.

Aydın, Mehmet. “Hz. Muhammed Devrinde İslâm-Hıristiyan Münasebetlerine Toplu Bir Bakış”. *Bellekten* 49/193 (Nisan 1985), 53-64.

Bakker, Freek L. “The Image of Muhammad in *The Message*, the First and Only Feature Film about the Prophet of Islam”. *Islam and Christian-Muslim Relations* 17/1 (2006), 77-92.

Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ. *Fütûhu’l-Büldân (Ülkelerin Fetihleri)*. çev. Mustafa Fayda. İstanbul: Siyer Yayınları, 2013.

Bilge, Mustafa L. “Necran”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/507-508. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Bostancı, Ahmet. *Kamu Hukuku Açısından Hz. Peygamber’in Gayri Müslimlerle İlişkileri*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2001.

Demircan, Adnan. *Nebevî Direniş Hicret*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2015.

Demirekin, Murat. “Dilbilimsel Karşılaştırma Metodu İle Çeviride Eşdeğerlik Sorunları: Çağrı Filmi Örneği”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 12 (2023), 680-698.

Fayda, Mustafa. “Hz. Muhammed’in Nocrânlı Hıristiyanlara Görüşmesi ve Mübâhele”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâmi İlimler Enstitüsü Dergisi (AÜİFİİE)* 2 (1975), 143-149.

Güner, Osman. *Resûlullâh’ın Ehl-i Kitap’la Münasebetleri*. Ankara: Fecr Yayınevi, 1997.

Güven, Ali Murat. “‘Çağrı’ Filmi, Gösterime Çıkana Kadar Nasıl Kan Kustu?”. *Yeni Şafak* (Erişim 3 Mayıs 2023). <https://www.yenisafak.com/sinema/cagri-filmi-gosterime-cikana-kadar-nasil-kan-kustu-363421>

Hamidullah Muhammed. *H. Peygamber’in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu*. çev. Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yayınları, 1990.

Hamidullah, Muhammed. *H. Peygamber’in Savaşları*. çev. Nazire Erinç Yurter. İstanbul: Acar Matbaacılık, ts.

Hamidullah, Muhammed. *el-Vesâiku’s-Siyâsiyye Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri*. çev. Vecdi Akyüz. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997.

Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1993.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. thk. Mustafa es-Sekkâ - İbrahim el-Ebyârî - Abdülhâfız Şiblî. Lübnan: ts

İbn İshak, Muhammed. *Siyer*. çev. Sezai Özel. İstanbul: Akabe Yayınları, 1988.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. thk. Abdullah b. Abdülmuh-sin et-Türkî. Kahire: Dâru Hicr, 1998.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. thk. Mustafa Abdülvâhid. Beyrut: Dâru'l-Ma'rif, 1976.

İbn Sa'd, Muhammed b. Menî. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hânicî, 2001.

İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *el-Muntazam fi târihi'l-ümem ve'l-mülûk*. thk. Muhammed Abdül-kadir Atâ - Mustafa Abdülkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1992.

Özden, Zafer. *Film Eleştirisi: Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi*. Ankara: İmge Kitabevi, 2. Basım, 2004.

Öztürk, Levent. *İlk Hicret Habeşistan*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.

Sarmış, Mustafa. *Filmlerle Din Sosyolojisi: Hollywood Sineması, Sekülerleşme ve Hipergerçek Yaşam*. Ankara: Eskiye Yayınları, 2020.

Sönmez, Abidin. *Rasûlullah'ın Diplomatik Münasebetleri ve Barış Andlaşmaları*. İstanbul: İnkılâb Yayınları, 2007.

Sönmez, Abidin. *Rasûlullah'ın İslâm'a Davet Mektupları*. İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1990.

Şahin, Ayşe. "Kurgudan Gerçeğe İslam Peygamberi Algısı: The Message (Çağrı)". *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)* 5/1 (2022), 227-241.

Türkeri, Ayşegül. *Hz. Muhammed: Allah'ın Elçisi Filmi Örneğinde Teopolitik Söylem-Sinema-Gerçeklik İnşası*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Vâkîdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer. *Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları (Kitâbü'l-Me-ğâzî)*. çev. Musa K. Yılmaz. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2014.

Yardım, Ali. "Dihye b. Halife", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/294. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Yaylagül, Levent. "Hollywood: Tarihi, Ekonomisi, İdeolojisi". *Hollywood'a Yeniden Bakmak*. ed. Y. Gürhan Topçu. 9-23. Ankara: De Ki Yayınları, 2010.

Yetkin, Ömer. *Yahudi Diasporası İletişim Stratejisi: ABD Örneği*. Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, 2014.

Yiğit, İsmail. "Tebük Gazvesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/228-230. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l meşâhiri ve'l-a'lâm*. thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1992.